

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Dominik Plšek

Bezprostřední zásahy se zaměřením na použití donucovacích
prostředků Policií ČR

Diplomová práce

Olomouc 2019

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Bezprostřední zásahy se zaměřením na použití donucovacích prostředků Policií ČR* vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 27. 3. 2019

Dominik Plšek

Na tomto místě bych chtěl poděkovat JUDr. Soni Pospíšilové, Ph. D., a to za odborné vedení a užitečné rady, které mi pomohly při vypracování této diplomové práce.

Obsah

Úvod.....	6
1 Charakteristika bezprostředního zásahu.....	8
1.1 Existence zákonné úpravy umožňující bezprostřední zásah	9
1.2 Bezprostřední ohrožení nebo porušení právem chráněného statku	10
1.3 Zásada subsidiarity a zásada proporcionality při uplatňování zásahu	11
1.4 Ostatní povinnosti související s prováděním bezprostředních zásahů.....	13
2 Donucovací prostředky Policie České republiky.....	16
2.1 Podmínky použití donucovacího prostředku.....	17
2.2 Zvláštní omezení.....	20
2.3 Jednotlivé donucovací prostředky	21
2.3.1 Hmaty, chvaty, údery a kopy.....	21
2.3.2 Slzotvorný, elektrický nebo jiný obdobně dočasně zneschopňující prostředek .	22
2.3.3 Obušek a jiný úderný prostředek.....	23
2.3.4 Vrhací prostředek mající povahu střelné zbraně podle jiného právního předpisu s dočasně zneschopňujícími účinky.....	23
2.3.5 Vrhací prostředek, který nemá povahu zbraně podle § 56 odst. 5	24
2.3.6 Zastavovací pás, zahrazení cesty vozidlem a jiný prostředek k násilnému zastavení vozidla nebo zabránění odjezdu vozidla.....	25
2.3.7 Vytlačování vozidlem	25
2.3.8 Vytlačování štítem.....	26
2.3.9 Vytlačování koněm.....	26
2.3.10 Služební pes.....	26
2.3.11 Vodní stříkač	27
2.3.12 Zásahová výbuška.....	27
2.3.13 Úder střelnou zbraní.....	28
2.3.14 Hrozba namířenou střelnou zbraní.....	28
2.3.15 Varovný výstřel	28
2.3.16 Pouta	28
2.3.17 Prostředek k zamezení prostorové orientace.....	29
3 Právní prostředky ochrany proti nezákonnému bezprostřednímu zásahu.....	31
3.1 Stížnost.....	31
3.2 Trestní oznámení	33
3.3 Žaloba ve správním soudnictví.....	34

3.4	Jiné prostředky ochrany	36
4	Vybraná judikatura týkající se bezprostředních zásahů, resp. použití donucovacích prostředků.....	39
4.1	Judikatura Evropského soudu pro lidská práva	39
4.2	Judikatura Ústavního soudu	40
4.3	Ostatní relevantní judikatura vnitrostátních soudů	43
	Závěr	46
	Seznam použitých zdrojů	48
	Shrnutí	52
	Seznam klíčových slov.....	53

Úvod

V České republice existuje řada státních orgánů, které dohlíží na dodržování zákonů. Jedním z těchto orgánů je i Policie České republiky, která tak činí prostřednictvím řady svých pravomocí. Mezi pravomoci Policie České republiky náleží mimo jiné i používání donucovacích prostředků, které jsou ze správně-teoretického hlediska podmnožinou bezprostředních zásahů. Pro vykonání bezprostředního zásahu (resp. použití donucovacího prostředku) jsou stanoveny určité podmínky, které musí být naplněny, abychom mohli mluvit o zákonném postupu ze strany zasahujícího orgánu.

Právním základem pro fungování Policie České republiky je zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, avšak činnost Policie ČR upravuje i řada dalších zákonů. Ochranu před nezákonným postupem ze strany zasahujícího orgánu poté upravují další předpisy jako je např. zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a další.

Cílem mé práce je shrnutí základních informací týkajících se bezprostředního zásahů obecně, přičemž důraz je kladen zejména na používání donucovacích prostředků příslušníky Policie ČR. Práce pojednává taktéž o možnostech právní ochrany proti bezprostředním zásahům, které nebyly učiněny v souladu se zákonem. V práci jsou dále zmíněna také některá rozhodnutí vnitrostátních soudů i Evropského soudu pro lidská práva, která považuji za důležitá pro aplikační praxi. Hlavním účelem práce je jednak teoreticky vymezit podmínky pro vykonání bezprostředního zásahu s důrazem na zásadu přiměřenosti, ale také shrnout jednotlivé prostředky právní ochrany, které se nabízí dotčené osobě v případě, že zásah byl nezákonný či nepřiměřený. Analýzou jednotlivých soudních rozhodnutí se poté snažím o nastínění rozhodovací praxe soudů v otázce používání donucovacích prostředků ze strany policejních orgánů s akcentováním zásady přiměřenosti.

Bezprostřední zásah náleží k základním formám činnosti správních orgánů, avšak toto téma není, dle mého názoru, v odborné literatuře dostatečně rozpracováno. Problematickou se jeví zejména ochrana proti nezákonnému bezprostřednímu zásahu, jíž se věnuji ve své práci. Při zpracování práce vycházím z řady monografií, zejména učebnic správního práva, dále komentářů k jednotlivým právním předpisům, z odborných článků, samotných textů právních předpisů a v poslední kapitole výlučně z judikatury. V diplomové práci budou použity rovněž internetové zdroje.

Diplomová práce je členěna do čtyř kapitol, přičemž v první kapitole bude definován bezprostřední zásah, a to zejména na základě doktrínou utvořených definicí. Dále budou popsány podmínky, které musí být splněny, aby mohl být bezprostřední zásah vykonán a také budou uvedeny ostatní povinnosti související s prováděním bezprostředních zásahů.

Ve druhé kapitole, která navazuje na kapitolu první, avšak více ji konkretizuje, bude pojednáno o donucovacích prostředcích, které jsou k dispozici příslušníkům Policie České Republiky. Budou rozebrány zejména konkrétní podmínky pro použití donucovacího prostředku včetně zvláštních omezení a dále budou definovány jednotlivé donucovací prostředky, které Policie ČR ve své praxi používá.

V následující (třetí) kapitole budou představeny možnosti ochrany proti nezákonnému bezprostřednímu zásahu, resp. nezákonnému (nepřiměřenému) použití donucovacího prostředku, tedy konkrétní právní prostředky ochrany.

V poslední kapitole bude uvedena relevantní judikatura Evropského soudu pro lidská práva, Ústavního soudu, Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu. Zde chci poukázat zejména na přiměřenost, resp. nepřiměřenost používání donucovacích prostředků ze strany policejních orgánů.

Při zpracování práce bude při definování pojmů (bezprostřední zásah, donucovací prostředek atd.) v první a druhé kapitole použita metoda popisná, dále bude využita metoda komparace (porovnání aktuální a předchozí právní úpravy). Metoda analytická je využita u rozboru judikatury, přičemž judikatura je vybrána na základě mého vlastního uvážení.

1 Charakteristika bezprostředního zásahu

Vzhledem ke skutečnosti, že legální definice bezprostředního zásahu (neboli zákroku¹) neexistuje, snaží se tento pojem charakterizovat alespoň někteří autoři v právní teorii, a to pomocí různých kritérií, zejména jeho definičních znaků.

Nejvíce se ztotožňují s definicí V. Sládečka, který ve své monografii uvádí, že „*bezprostřední zásah (služební zákrok) je jednostranným úkonem orgánu veřejné správy, zpravidla prováděný jednotlivcem (většinou příslušníkem bezpečnostního sboru), který směřuje k odvrácení bezprostředně hrozícího nebezpečí ohrožení či porušení právem chráněného statku (života, zdraví, majetku apod.)*“.² Vedle toho existuje řada různých jiných teorií pojetí bezprostředního zásahu, často bezprostřední zásahy bývají považovány za specifické správní akty, za tzv. reálné akty (zásahy) nebo za správní činnost sui generis.³ Například P. Průcha tvrdí, že „*se jedná o mimořádnou formu realizace veřejné správy, která ve zvláštních situacích nastupuje namísto jiných právních forem realizace, zpravidla individuálních právních aktů*“.⁴ Podle S. Skulové bezprostřední zásah spočívá v okamžitém opatření spojeném se zásahem do právních poměrů jiných osob a není formou exekuce, ani trestání.⁵ D. Hendrych charakterizuje bezprostřední zásah jako faktickou neformální správní činnost, která směřuje k odvrácení bezprostředně hrozícího nebezpečí, kdy toto nebezpečí je způsobilé ohrozit právem chráněné zájmy.⁶ Poté uvádí základní předpoklady pro realizaci bezprostředního zásahu, kterými jsou: existence zákonného zmocnění k provedení bezprostředního zásahu, existence bezprostředního ohrožení právem chráněného statku, dodržení zásady subsidiarity a proporcionality při uskutečňování bezprostředního zásahu a další předpoklady, které budou blíže rozebrány v následujících podkapitolách této části diplomové práce.

Je nutno uvést, že doktrína je konzistentní co do neformálnosti bezprostředních zásahů, jakožto znaku odlišujícího je od správních aktů (např. rozhodnutí). Svou povahou se blíží správním aktům, avšak na rozdíl od rozhodnutí se bezprostřední zákroky liší tím, že jim nepředchází žádné správní řízení, tedy žádný formalizovaný postup správního orgánu, ale

¹ Tento pojem bude používán *promiscue*

² SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*. 3. aktualizované a upravené vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 188.

³ LUKÉŠ, Zdeněk a kol. *Československé správní právo: Obecná část*. Praha: Panorama, 1981, s. 172 – 173.

⁴ PRŮCHA, Petr. *Správní právo: Obecná část*. 8. doplněné a aktualizované vydání. Brno: Doplněk. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, s. 319.

⁵ SKULOVÁ, Soňa. In JURNÍKOVÁ, Jana a kol. *Správní právo: Zvláštní část*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 92.

⁶ HENDRYCH, Dušan a kol. *Správní právo. Obecná část*. 9. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 187.

samotné provedení zákroku (výkon „rozhodnutí“) je zároveň i vydáním aktu.⁷ Tento přístup je logický, jelikož v dané situaci ve většině případů není prostor pro formální postup, který by předcházel vydání rozhodnutí. V opačném případě by docházelo k absurdním situacím, kdy by např. policista nemohl zakročit (učinit bezprostřední zásah) proti násilníkovi, jelikož by musel vyčkat na vydání rozhodnutí správního orgánu.

Nutná obrana proti bezprostřednímu zásahu v zásadě není přípustná, jelikož tento úkon je výkonem pravomoci úřední osoby, a proto zde existuje povinnost podrobit se takovému zákroku.⁸ Judikatura dovodila, že není možné *a priori* hodnotit zákonnost bezprostředního zásahu a z toho důvodu se mu tedy nepodrobit. V nálezu Ústavního soudu ČR ze dne 6. 1. 1998, sp. zn. I. ÚS 263/97 Ústavní soud vyslovil následující: „*Občané jsou povinni se podrobit výkonu pravomoci veřejného činitele bez ohledu na vlastní soukromý názor. Jsou-li přesvědčeni, že tímto jednáním bylo porušeno jejich právo či jim byla způsobena škoda, mohou se proti takovému postupu veřejného činitele bránit jiným, a to zákonným způsobem. Ústava České republiky, Listina základních práv a svobod, ani žádná jiná právní norma nepřipouštějí, aby občané nejprve hodnotili zákonnost postupu veřejných činitelů a teprve na základě toho jejich pokynů uposlechli nebo neuposlechli.*“ Tento názor Ústavního soudu ČR byl poté potvrzen i Nejvyšším správním soudem ČR v rozsudku ze dne 5. 6. 2008, sp. zn. 5 As 34/2007.

Výjimkou (tedy situací, kdy se dotyčný nemusí podrobit bezprostřednímu zásahu) je situace, kdy zasahující úřední osoba jedná zcela zjevně *ultra vires*, tedy nepřiměřeně překročuje svou pravomoc.⁹ Mohlo by se jednat například o případy, kdy je prostřednictvím nezákonného postupu orgánu veřejné správy, které naplňuje skutkovou podstatu některého úmyslného trestného činu, přímo ohrožen život či zdraví osob.¹⁰ V takových výjimečných situacích by se dalo uvažovat o aktivní nutné obraně ze strany občana. Ztotožňuji se tedy s názorem P. Všetický, že v takovém případě je možno se takovému jednání bránit prostřednictvím nutné obrany, a to i se zohledněním dosavadní judikatury.

1.1 Existence zákonné úpravy umožňující bezprostřední zásah

Bezprostřední zásah znamená zásah do práv jedné osoby za účelem ochrany práv jiných osob, dochází tedy k určité kolizi práv¹¹, a proto musí pro takový zásah existovat opora

⁷ SLÁDEČEK: *Obecné správní právo...*, s. 189.

⁸ HENDRYCH: *Správní právo. Obecná část...*, s. 187.

⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 18. 2. 2010, sp. zn. I. ÚS 1849/08.

¹⁰ VŠETIČKA, Pavel. Uplatnění nutné obrany v souvislosti s realizací bezprostředních zásahů. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2018, roč. 26, č. 1, s. 135 - 148.

¹¹ SLÁDEČEK: *Obecné správní právo...*, s. 189.

v zákoně. Zásadně je takové zmocnění formulováno jako oprávnění jednotlivých úředních osob.¹² Takové oprávnění vyplývá z řady zákonů, např. zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky (dále jen „ZPČR“), ve znění pozdějších právních předpisů, zákona č. 320/2015 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů, zákona č. 17/2012 Sb., o Celní správě České republiky, dále zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, zákona č. 341/2011 Sb., o Generální inspekci bezpečnostních sborů a o změně souvisejících zákonů, zákona č. 553/1991 Sb., o obecní policii, a zákona č. 300/2013 Sb., o Vojenské policii a o změně některých zákonů. Tato diplomová práce je však zaměřena na zákon o Policii České republiky (resp. na používání donucovacích prostředků příslušníků Policie ČR) a oprávnění příslušníků tohoto bezpečnostního sboru, resp. konkrétní ustanovení zákona o Policii České republiky proto budou rozebrána v další kapitole.

1.2 Bezprostřední ohrožení nebo porušení právem chráněného statku

Na úvod je potřeba si vymezit, co se rozumí pojmem právem chráněný statek. Jak již je uvedeno výše, jedná se typicky o lidský život, zdraví, majetek či veřejný pořádek. Aby mohlo dojít k použití bezprostředního zákroku, musí být tento právem chráněný statek poškozen, ale postačuje také, pokud je (pouze) závažným způsobem bezprostředně ohrožen.

Musíme však zohlednit důležitý aspekt, a tím je časové hledisko. Nelze použít bezprostředního zásahu, pokud již není právem chráněný statek v bezprostředním ohrožení či pokud není přímo porušován. V žádném případě také nelze použít bezprostřední zásah v době před ohrožením právem chráněného statku. V opačném případě by se jednalo o excesivní jednání příslušníků bezpečnostních sborů (překročení pravomoci, jednání *ultra vires*). Z tohoto důvodu se zpravidla bezprostřední zásahy (pokud je to možné) pečlivě dokumentují a pořizuje se o nich např. úřední videozáznam.¹³ Dle § 62 odst. 1 ZPČR může policie, je-li to nezbytné pro plnění jejich úkolů, pořizovat záznamy o osobách a věcech nacházejících se na místě veřejně přístupném. V tomto případě se jedná o tzv. úřední licenci, která je nezbytná k zásahu do osobnostních práv. Policie může pořizovat záznamy i na jiném místě než veřejně přístupném (např. v soukromých objektech), zde však pouze pokud je zachycován průběh služebního zákroku.¹⁴

Bezprostřední zásah směřuje zejména vůči osobě, která chráněný statek ohrožuje či porušuje, tedy vůči rušiteli (pachateli). Není ale vyloučeno, aby zákrok směřoval i vůči třetím

¹² HENDRYCH: *Správní právo. Obecná část...*, s. 185.

¹³ SLÁDEČEK: *Obecné správní právo...*, s. 189.

¹⁴ MATES, Pavel a kol. *Nové policejní právo: Právní předpisy s komentářem*. Praha: Linde Praha, 2009, s. 135.

osobám nebo jejich majetku. D. Hendrych uvádí situace, kdy zásah směřuje k odvrácení nebezpečí, které nebylo vyvoláno žádnou konkrétní osobou, ale např. zvířetem (policista je oprávněn zneškodnit, tj. zastřelit zvíře, které ohrožuje život nebo zdraví osoby¹⁵), přírodními silami, sociální situací nebo náhodnou shodou okolností.¹⁶ P. Mates ve své publikaci uvádí situaci podle § 40 odst. 2 ZPČR, kdy policista může při pronásledování osoby, která je podezřelá z trestného činu, vstoupit bez souhlasu do obydlí kterékoliv osoby, tedy i osoby rozdílné od pachatele.¹⁷

1.3 Zásada subsidiarity a zásada proporcionality při uplatňování zásahu

Při uplatňování bezprostředního zásahu musí zasahující osoba (např. policista) dostát dvěma důležitým zásadám, a to zásadě subsidiarity a zásadě proporcionality zásahu. Obě tyto zásady musí být zohledněny, aby se dalo mluvit o korektním postupu ze strany zasahující osoby.

Zásada subsidiarity znamená, že hrozící nebo nastalé nebezpečí nelze odvrátit jinými (mírnějšími) prostředky, například výzvou, domluvou nebo výstrahou.¹⁸ V praxi to znamená, že policisté budou muset každou situaci vyhodnotit individuálně a posoudit, zda je na místě použít bezprostředního zásahu či nikoliv (tedy v konkrétním případě zhodnotit, zda míra společenské škodlivosti jednání pachatele je natolik závažná, že je zapotřebí užití donucovacích prostředků). Jestliže domluva postačuje, není potřeba, aby došlo k uskutečnění bezprostředního zásahu.

Při uplatňování bezprostředního zásahu je dále nutné počínat si přiměřeně (proporcionálně), a to co do volby prostředků, ale i způsobu jejich užití. V. Sládeček jako příklad uvádí, že „*když je možné použít chvatů nebo hmatů, nemá být používáno střelné zbraně*“.¹⁹ Tato zásada tedy říká, že je možné použít jen takové prostředky a užit jich takovým způsobem, který vede k odvrácení nebezpečí, ale který zároveň co nejméně narušuje práva osob, vůči nimž zásah směřuje.²⁰ V historickém kontextu lze zmínit trefnou glosu J. Hoetzela, který k zásadě přiměřenosti uvádí, že „*se nemá choditi na vrabce s dělem*“.²¹ Dle názoru P. Matese (se kterým v zásadě souhlasím) lze mutatis mutandis aplikovat třístupňový test

¹⁵ § 56 odst. 1 písm. h) ZPČR

¹⁶ HENDRYCH: *Správní právo. Obecná část...*, s. 187.

¹⁷ MATES, Pavel, ŠKODA, Jindřich, VAVERA, František. *Veřejné sbory*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 14.

¹⁸ SLÁDEČEK: *Obecné správní právo...*, s. 189.

¹⁹ Tamtéž

²⁰ HENDRYCH: *Správní právo. Obecná část...*, s. 187.

²¹ HOETZEL, Jirí. *Československé správní právo: část všeobecná*. Praha: Melantrich, 1934, s. 23.

proporcionality (vhodnost, potřebnost, přiměřenost v užším smyslu) i na bezprostřední zásahy.²²

Zásada proporcionality obecně, resp. přiměřenosti postupu je na rozdíl od zásady subsidiarity výslovně zakotvena v zákoně, konkrétně v § 11 ZPČR který stanoví:

„§ 11

Policista a zaměstnanec policie jsou povinni

a) dbát, aby žádné osobě v důsledku jejich postupu nevznikla bezdůvodná újma,

b) dbát, aby jejich rozhodnutím neprovést úkon nevznikla osobám, jejichž bezpečnost je ohrožena, bezdůvodná újma,

c) postupovat tak, aby případný zásah do práv a svobod osob, vůči nimž směřuje úkon, nebo osob nezúčastněných nepřekročil míru nezbytnou k dosažení účelu sledovaného úkonem.“

Jak již je uvedeno výše, v tomto ustanovení se projevuje zásada přiměřenosti. Spolu se zásadou iniciativy (§ 10 ZPČR) tak tvoří nejdůležitější zásady činnosti policejních sborů. Tyto dvě zásady slouží k tomu, aby nedocházelo k nečinnosti ze strany policie (iniciativa), ale aby jejich pravomoc také nebyla nadužívána (přiměřenost).

Ustanovení § 11 písm. a) ZPČR ukládá povinnost dbát na to, aby žádné osobě nevznikla bezdůvodná újma v důsledku postupu policejního orgánu. Za bezdůvodnou újmu je třeba považovat újmu, jejíž vznik není nevyhnutelným následkem řádného plnění úkolů policie a také újmu, která vznikla protiprávním postupem²³, tedy v důsledku neoprávněného zákroku policisty, např. vedení řidiče vozidla k lékařskému vyšetření v poutech, ačkoliv je tento ochoten policistu dobrovolně následovat.²⁴

Dle § 11 písm. b) ZPČR může bezdůvodná újma vzniknout osobám, jejichž bezpečnost je ohrožena, i neprovedením úkonu, policista musí tedy zvažovat také situaci, jaká újma vznikne, pokud nezasáhne. Jako příklad bezdůvodné újmy vzniklé v důsledku nekonání policisty lze uvést situaci, kdy policista nevykáže osobu páchající domácí násilí ze společného obydlí²⁵, v důsledku čehož osobám žijícím ve společném obydlí s pachatelem vznikla bezdůvodná újma.

V § 11 písm. c) ZPČR je zakotvena zásada minimalizace²⁶ či přiměřenosti v užším smyslu²⁷. Poměřuje se zde míra zásahu do práv naproti zásahem sledovanému účelu.

²² MATES, Pavel, ŠKODA, Jindřich, VAVERA, František. *Veřejné sbory...*, s. 16.

²³ VANGELI, Benedikt. *Zákon o Policii České republiky. Komentář. 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2014, s. 64.

²⁴ MATES: *Nové policejní právo: Právní předpisy s komentářem...*, s. 34.

²⁵ Tamtéž

²⁶ Tamtéž

²⁷ VANGELI: *Zákon o Policii České republiky. Komentář. 2. vydání...*, s. 65.

K výše uvedeným zásadám proporcionality a subsidiarity a jejich respektování při výkonu veřejné moci se vyjádřil i Ústavní soud ČR ve svém nálezu ze dne 18. 2. 2010, sp. zn. I. ÚS 1849/08, ve kterém uvedl následující:

„Orgán veřejné moci proto vykonává určitou pravomoc a kompetenci ultra vires nejen tehdy, jedná-li mimo formálně zákonem stanovený rámec pravomocí a kompetencí, ale materiálně též tehdy, pokud svým jednáním nesleduje určitý předvídatelný a racionálně zdůvodnitelný účel, pro který mu byla určitá pravomoc a kompetence svěřena, resp. tehdy, narušuje-li svým, byť o zákon se opírajícím postupem, základní práva dotčených osob více, než je nezbytně nutné k tomu, aby byl ještě dosažen zákonem stanovený účel. Ukládá-li na základě zákona orgán veřejné moci soukromým osobám povinnosti, a tím omezuje jejich základní práva, musí přesto dbát na to, aby zcela nepopřel samotnou podstatu toho kterého základního práva nebo jeho smysl. Omezení nelze užít k jiným než zákonem předvídaným účelům (čl. 4 odst. 4 Listiny). Tak základní práva zpětně omezují svá, formálním zákonem předvídaná, omezení.“

1.4 Ostatní povinnosti související s prováděním bezprostředních zásahů

V některých případech je zasahující úřední osoba povinna při provádění bezprostředního zásahu dodržet jisté povinnosti stanovené nad rámec výše uvedeného. Jedná se zejména o povinnosti, které je potřeba učinit buď před samotným provedením zákroku, nebo po jeho provedení. Jako vzorový příklad slouží ustanovení § 10 odst. 5 ZPČR, dle kterého je policista (pokud mu to okolnosti dovolují) povinen před uskutečněním zákroku použít slova (zvolání) „Jménem zákona!“ a současně použít adekvátní výzvy pachateli. Výzva slouží k výstraze pachatele, že pokud svého jednání nezanechá, tak proti němu policista učiní aktivní kroky, např. použije donucovací prostředky.²⁸ V případě použití donucovacích prostředků je policista povinen splnit taktéž požadavky § 53 odst. 2 ZPČR, který stanoví, že *„před použitím donucovacího prostředku je policista povinen vyzvat osobu, proti které zakročuje, aby upustila od protiprávního jednání, s výstrahou, že bude použito donucovacích prostředků“*. Výjimkou, kdy dle zákona výzva nemusí být učiněna, je případ použití prostředku k zabránění odjezdu vozidla a případ, ve kterém pokud by nebylo okamžitě přistoupeno k zákroku, tak by hrozila újma na životě nebo zdraví člověka, tedy výzva by byla opožděná, netaktická a zbytečná.²⁹ Mohou se však objevit i případy, kdy výzva není na místě,

²⁸ VANGELI: *Zákon o Policii České republiky. Komentář. 2. vydání...*, s. 63.

²⁹ Tamtéž, s. 218.

protože by její použití vedlo ke zmaření překvapivého a rychlého zákroku.³⁰ Pro příklad lze uvést například situaci, kdy je potřeba zneškodnit nebezpečného pachatele s využitím tzv. momentu překvapení.³¹

Výše uvedené je nutno učinit, aby daná úřední osoba dostála požadavku subsidiarity bezprostředního zásahu. Tedy v konkrétním případě by výzva na pachatele měla znít například: „Jménem zákona Vás vyzývám, abyste zanechal svého jednání. V opačném případě proti Vám bude použito donucovacích prostředků“. Poté, co nebude ze strany pachatele na tuto výzvu reagováno, je policista oprávněn přistoupit k přiměřenému použití adekvátně vybraného donucovacího prostředku. Neuposlechnutí takové výzvy lze také posuzovat jako přestupek proti veřejnému pořádku.³²

Další povinností před provedením zákroku policisty je povinnost poučovací dle § 13 ZPČR. Dle tohoto ustanovení je policista „*povinen před provedením úkonu poučit osobu dotčenou úkonem o právních důvodech provedení úkonu, a jde-li o úkon spojený se zásahem do práv nebo svobod osoby, také o jejích právech a povinnostech. Pokud poučení brání povaha a okolnosti úkonu, poučí nebo zajistí toto poučení ihned, jakmile to okolnosti dovolí*“.³³ Policista tedy musí sám od sebe poučit osobu, proti které zasahuje o jejích právech a povinnostech. Uvedená povinnost vede k informování osoby a také k tomu, aby nedošlo ke zkrácení na jejích právech.

Po provedení bezprostředního zásahu, při kterém došlo ke zranění osoby, je policista povinen ihned (jakmile to okolnosti dovolí) poskytnout zraněné osobě první pomoc a zajistit lékařské ošetření.³⁴ Jedná se o situaci, kdy se pachatel nechce podvolit donucovacímu prostředku (např. chvatu) policisty, ale nakonec je jeho odpor překonán, avšak zákrokem byla pachateli způsobena např. pohmožděnina ramene. Po ukončení zákroku (až je finálně překonán odpor pachatele a je např. zajištěn v poutech a stěžuje si na bolest) je policista povinen přivolat lékaře nebo odvézt pachatele na vyšetření do nemocnice. Zjevná potřeba ošetření existuje, když pachatel např. krvácí, ale policista je povinen postarat se o lékařské ošetření i pokaždé na žádost pachatele (tedy když si stěžuje, že ho něco bolí). V opačném případě by se policista vystavil kromě hrozby obvinění z disciplinárního deliktu také

³⁰ VANGELI: *Zákon o Policii České republiky. Komentář. 2. vydání...*, s. 63.

³¹ MATES: *Nové policejní právo: Právní předpisy s komentářem...*, s. 33

³² Lze kvalifikovat jako přestupek neuposlechnutí výzvy úřední osoby při výkonu její pravomoci podle § 5 odst. 1 písm. a) zákona č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích

³³ § 13 zákona o Policii ČR

³⁴ § 57 odst. 1 zákona o Policii ČR

možnému trestnímu stíhání za trestný čin neposkytnutí pomoci podle § 150 trestního zákoníku.^{35 36}

Po zákroku, při kterém bylo použito donucovacích prostředků, bez ohledu na to, zda došlo ke zranění osoby či nikoliv, je policista dle § 57 odst. 2 ZPČR povinen sepsat úřední záznam s uvedením důvodu, průběhu a výsledku jejich použití. Výše uvedené neplatí pro použití pout podle § 54 ZPČR, avšak platí pro použití pout podle obecného zmocnění k použití donucovacího prostředku. Použití pout podle zvláštního ustanovení § 54 ZPČR se zaznamenává již v záznamu sepsanému k úkonu, který si vyžádal mj. i použití pout, např. zajištění. Policistovi v konkrétní situaci také vzniká zákonná povinnost nahlásit použití donucovacího prostředku bezodkladně svému nadřízenému, a to zejména proto, aby případný nezákonný zákrok mohl být přezkoumán vnitřními kontrolními mechanismy v rámci policie.³⁷

Dojde-li použitím donucovacích prostředků ke zranění nebo usmrcení osoby nebo škodě nikoli nepatrné³⁸, je vedoucí policejního útvaru podle § 57 odst. 3 ZPČR povinen vyzoomět bez zbytečného odkladu příslušného státního zástupce. Smyslem tohoto ustanovení je umožnit, aby státní zástupce byl o takovémto zákroku informován a sám mohl posoudit vhodnost zahájení úkonů trestního řízení.³⁹

³⁵ znění § 150 trestního zákoníku:

(1) Kdo osobě, která je v nebezpečí smrti nebo jeví známky vážné poruchy zdraví nebo jiného vážného onemocnění, neposkytne potřebnou pomoc, ač tak může učinit bez nebezpečí pro sebe nebo jiného, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

(2) Kdo osobě, která je v nebezpečí smrti nebo jeví známky vážné poruchy zdraví nebo vážného onemocnění, neposkytne potřebnou pomoc, ač je podle povahy svého zaměstnání povinen takovou pomoc poskytnout, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti.

³⁶ VANGELI: *Zákon o Policii České republiky. Komentář. 2. vydání...*, s. 235.

³⁷ Tamtéž, s. 236.

³⁸ Škodou nikoli nepatrnou se podle § 138 odst. 1 trestního zákoníku rozumí škoda dosahující částky nejméně 5.000,- Kč.

³⁹ VANGELI: *Zákon o Policii České republiky. Komentář. 2. vydání...*, s. 236.

2 Donucovací prostředky Policie České republiky

Již v předchozí kapitole bylo pojednáno o donucovacích prostředcích, avšak stále jsme si nevymezili definici tohoto pojmu. Dle nauky se jedná o věcný prostředek nebo fyzický úkon s nesmrtícím účinkem, užitý za účelem eliminace (zneškodnění) protiprávního jednání pachatele, a to za použití síly nebo hrozby použití síly.⁴⁰ P. Mates jako příklad uvádí obušek (věcný prostředek) nebo hmat (fyzický úkon). Mírně odlišnou definici pojmu nabízí B. Vangeli, který uvádí, že donucovací prostředky „jsou věcné (většinou technické) prostředky nebo fyzické úkony, jejichž účelem je přímo působit na tělesnou integritu fyzických osob nebo působit na psychiku (resp. na její rozhodovací volní složku) hrozbou jejich použití za podmínek stanovených zákonem s cílem přimět osobu ke splnění její právní povinnosti.“⁴¹ Ani jedna z definic však není definicí legální, jedná se o definice utvořené doktrínou. Dle mého názoru si tyto dvě definice neodporují a společně dostatečně definují daný pojem. Dalším společným znakem všech definic je samotná povaha donucovacích prostředků, kdy tyto jsou definovány jako prostředky nesmrtící povahy.

O donucovacích prostředcích platí to, co již bylo napsáno v předchozí kapitole o bezprostředních zásazích obecně⁴², tedy že při užití donucovacích prostředků musí být dodržena zejména zásada subsidiarity a proporcionality a musí odvracet bezprostřední ohrožení právem chráněného statku. V nauce i v judikatuře panuje všeobecná shoda o skutečnosti, že donucovací prostředky nikdy nesmějí být vůči pachateli použity jako odplata či dokonce trest.⁴³

Přejdeme-li k zákonu o Policii ČR, najdeme zde taxativní výčet donucovacích prostředků (§ 52), které jsou svěřeny příslušníkům Policie ČR. Zde vypočtené donucovací prostředky tedy mohou policisté používat ke svým služebním zákrokům. Literatura uvádí, že se jedná o *numerus clausus*, tedy že policista nemůže užít jiného prostředku, než který je vypočten v zákoně.⁴⁴ Dle mého názoru však policista může použít k ochraně chráněných statků v nutné obraně či krajní nouzi de facto cokoliv, co se mu v dané situaci naskytne. Představme si situaci, že policista přikročil k použití hmatů a kopů, avšak pachatel se proti němu aktivně brání a policista při souboji ztratí obušek, který by bylo potřeba použít, avšak

⁴⁰ MATES, Pavel, ŠKODA Jindřich, VAVERA František. *Veřejné sbory...*, s. 183.

⁴¹ VANGELI: *Zákon o Policii České republiky. Komentář. 2. vydání...*, s. 201.

⁴² Donucovací prostředky jsou „podmnožinou“ bezprostředních zásahů.

⁴³ MATES, Pavel, ŠKODA Jindřich, VAVERA František. *Veřejné sbory...*, s. 182.; ŠKODA Jindřich, VAVERA, František, ŠMERDA, Radek. *Zákon o policii s komentářem. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 199.*

⁴⁴ Např. MATES, Pavel, ŠKODA Jindřich, VAVERA František. *Veřejné sbory...*, s. 186.

ten již není v jeho dispozici. Na zemi vedle policisty však leží dřevěná palice, která může v dané situaci plnit stejný účel jako obušek a policista ji tedy využije k eliminaci pachatele. V tomto případě se domnívám, že ačkoliv policista neužil proti pachateli donucovacího prostředku vypočteného v zákoně, nedopustil se žádného protiprávního jednání, ani nepřekročil svou pravomoc. Zde uvedené však platí pouze za podmínky, že při zákroku příslušník policie postupoval přiměřeně.

Použití donucovacích prostředků má formu přímého donucení a jejich používání je spojeno se závažným zásahem do práv a svobod fyzických osob (pachatelů). Při zákroku policisty zpravidla dochází k přímému užití fyzického násilí k překonání odporu dané osoby (pachatele). Může se jednat buď o odpor aktivní (brání se, napadá policistu) nebo odpor pasivní (nereaguje na výzvu, odmítá splnit příkaz atd., přičemž svým jednáním ohrožuje bezpečnost osob, majetku nebo veřejný pořádek).⁴⁵

2.1 Podmínky použití donucovacího prostředku

Použití donucovacího prostředku představuje velký zásah do osobní sféry toho, proti komu je zasahováno, tudíž musí být pro tyto zásahy stanovena (mimo výše uvedené) přísná kritéria. Základní podmínkou je, že policista musí být vycvičen, chce-li použít při svém zákroku donucovací prostředek či zbraň. Tato skutečnost vyplývá přímo ze samotného znění § 51 ZPČR. Výcvik policisty je, dle mého názoru, velice důležitou podmínkou bezprostředního zásahu, jelikož při samotném provádění bezprostředního zásahu dochází ke stresové situaci a policista bez zkušeností by nemusel danou situaci zvládnout.

Ze zákona však již nevyplývá, co se daným výcvikem rozumí.⁴⁶ Zákonodárce tak definici sousloví „byl vycvičen“ nechává na samotné policii. Policie ČR v rámci svých interních předpisů určí, co se rozumí výcvikem a stanoví tak délku konkrétního výcviku, jeho četnost, náplň atd. Pro příklad lze uvést závazný pokyn policejního prezidenta č. 4/2009, o provádění služební přípravy příslušníků Policie České republiky⁴⁷ nebo závazný pokyn policejního prezidenta č. 100/2012, ve kterém se mimo jiné uvádí požadavky na tělesnou zdatnost uchazečů o přijetí do služebního poměru. Služební poměr, resp. jeho vznik, změny či skončení, je upraven v zákoně č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů. Bezpečnostním sborem se dle § 1 odst. 1 věta druhá zákona o služebním poměru rozumí také Policie České republiky.

⁴⁵ MATES: *Nové policejní právo: Právní předpisy s komentářem...*, s. 112.

⁴⁶ ŠKODA Jindřich, VAVERA František, ŠMERDA, Radek. *Zákon o policii s komentářem*. 2. vydání..., s. 200.

⁴⁷ VANGELI: *Zákon o Policii České republiky. Komentář*. 2. vydání..., s. 206.

Z výše uvedených závazných pokynů policejního prezidenta vychází náplň služební přípravy příslušníků Policie ČR. Jsou zde stanoveny podmínky testování fyzické způsobilosti policistů (člunkový běh, kliky, celomotorický test, běh na 1000 m)⁴⁸, dále specifika služební přípravy tělesné, střelecké a taktické. Cílem služební přípravy je osvojení, udržení a prohloubení základních znalostí, schopností a praktických dovedností potřebných pro kvalitní a bezpečný výkon služby. Základní úkoly v oblasti služební přípravy řídí Útvar policejního vzdělávání a služební přípravy, který v rámci své působnosti zejména stanovuje obsah, rozsah, organizaci a podmínky realizace služební přípravy, analyzuje a dokumentuje stav a vývoj výcviku policistů, koordinuje odbornou přípravu instruktorů apod.⁴⁹

V případě, kdy dojde k použití donucovacího prostředku a osoba, proti níž se zasahuje, se cítí dotčena na svých právech, je na policii, aby prokázala, že policista byl vycvičen k použití konkrétního donucovacího prostředku a nejednal tak protizákonně.

Předchozí zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky rozděloval donucovací prostředky a zbraně na „standardní“ a „speciální“. Podle ustanovení § 39a přechozího zákona o Policii České republiky byli k používání tzv. speciálních donucovacích prostředků a zbraní oprávněni pouze policisté zařazení v zásahových jednotkách služby pořádkové policie, v zásahové jednotce rychlého nasazení, v ochranné službě, ve službě cizinecké policie na letištích nebo policisté, kteří nejsou zařazení ve zmíněných jednotkách, ale kteří byli k používání speciálních donucovacích prostředků a zbraní zvlášť vycvičeni. Speciálními donucovacími prostředky se dle tehdejší právní úpravy rozuměly např. dočasně zneschopňující prostředky, speciální vrhací a úderné prostředky a speciálními zbraněmi např. odstřelovací či broková puška nebo výbušnina. Dnes zákon neomezuje použití donucovacích prostředků s ohledem na určité služby policie, ale zpravidla každý z policistů je vycvičen k používání téměř všech donucovacích prostředků.⁵⁰ Výjimkou je, podle mého názoru, například použití služebního psa či vytlačování koněm, kdy k těmto donucovacím prostředkům jsou zpravidla speciálně vycvičeni individuálně určení policisté, tedy psovodi či policisté (jezdci) na koních. Výjimečně může policista použít i donucovacích prostředků, k jejichž používání nebyl vycvičen, to však ve zcela ojedinělých situacích (krajní nouze, nutná

⁴⁸ V případě splnění testů fyzické způsobilosti je vystaveno „Osvědčení o fyzické způsobilosti uchazeče o přijetí do služebního poměru příslušníka Policie České republiky nebo příslušníka Policie České republiky pro výkon služby na služebním místě, pro účely § 15 odst. 4 a § 79 odst. 4 zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů“. Vzor tohoto osvědčení tvoří přílohu č. 5 k ZPPP č. 100/2012.

⁴⁹ Závazný pokyn policejního prezidenta č. 4/2009.

⁵⁰ VANGELI: *Zákon o Policii České republiky. Komentář. 2. vydání...*, s. 206.

obrana).⁵¹ Pro příklad uvedu např. situaci, kdy speciální zásahová jednotka policie se štítí zasahuje proti fotbalovým fanouškům, avšak jeden z takto zasahujících policistů je zraněn a nemůže již dále provádět zákrok. Na místě je však i policista bez potřebné výzbroje a bez potřebného výcviku zacházení se štítem, v této situaci se může chopit štítu a připojit se k ostatním příslušníkům policie.

Obecné podmínky použití donucovacího prostředku jsou poté vypočteny v ustanovení § 53 ZPČR. Z velké části již o těchto podmínkách bylo pojednáno v rámci výkladu o bezprostředních zásazích obecně v kapitole první, nicméně považuji za důležité okomentovat také ustanovení § 53 ZPČR.

Odstavec první nám říká, že „*policista je oprávněn použít donucovací prostředek k ochraně bezpečnosti své osoby, jiné osoby nebo majetku anebo k ochraně veřejného pořádku*“. Musí zde tedy být dán bezprostředně hrozící nebo trvající útok na právem chráněné zájmy osoby policisty, jiné osoby nebo majetek, nebo musí být škodlivým jednáním narušen veřejný pořádek. Zda je toto ohroženo či porušeno, musí vždy posoudit konkrétní zasahující policista⁵² a ten také musí vybrat odpovídající donucovací prostředek, který bude použit. Pokud je ze strany pachatele útokem mířeno proti majetku, je lhostejno, zda se jedná o majetek hmotný či nehmotný, movitý či nemovitý.⁵³

Ve druhé odstavci je zakotvena povinnost výzvy, kterou musí policista učinit před samotným použitím donucovacího prostředku. Jak již je uvedeno výše, součástí výzvy musí být použití slov „*Jménem zákona*“. Více se povinnosti vyzvat pachatele věnuji v příslušné kapitole této diplomové práce (1. 4. Ostatní povinnosti související s prováděním bezprostředních zásahů).

Co se týče přiměřenosti použití donucovacích prostředků, platná právní úprava v § 53 ZPČR zakotvuje všechny tři kroky, ze kterých se skládá test proporcionality, když v odstavci třetím zakotvuje požadavky vhodnosti a potřebnosti a v odstavci pátém požadavek přiměřenosti v užším smyslu. Policista při použití donucovacího prostředku musí tato kritéria zhodnotit a správně aplikovat. Může se ale stát, že každý policista vyhodnotí danou událost jinak, jelikož každý z nich postupuje podle svého subjektivního pocitu. Poté, při právním posouzení jednání policisty, vyvstává otázka, zda jeho postup byl přiměřený, či nikoliv. V nauce se objevil názor, že je nutno posoudit, jak by se v daném okamžiku situace jevila

⁵¹ VANGELI: *Zákon o Policii České republiky. Komentář. 2. vydání...*, s. 206.

⁵² MATES: *Nové policejní právo: Právní předpisy s komentářem...*, s. 112. Shodně také VANGELI: *Zákon o Policii České republiky. Komentář. 2. vydání...*, s. 206.

⁵³ ŠKODA Jindřich, VAVERA František, ŠMERDA, Radek. *Zákon o policii s komentářem. 2. vydání...*, s. 207.

policistovi, který a) jako člověk uvažuje rozumně, b) jako policista je řádně vycvičený a c) jedná v dobré víře⁵⁴, tedy sleduje účel předvídaný zákonem (potlačení protiprávního jednání a ochrana právem chráněných statků) a nesleduje například své osobní zájmy či zdali nemá chuť se pachateli pomstít.

2.2 Zvláštní omezení

Zvláštním omezením se dle § 58 ZPČR rozumí omezení možnosti použití donucovacích prostředků proti určitým osobám uvedeným v zákoně, tj. proti zjevně těhotné ženě, osobě zjevně vysokého věku, osobě se zjevnou tělesnou vadou nebo chorobou nebo osobě zjevně mladší 15 let. Toto omezení neplatí, pokud útok výše uvedených osob bezprostředně ohrožuje život nebo zdraví policisty či jiné osoby nebo hrozí větší škoda na majetku⁵⁵ a nebezpečí nelze odvrátit jinak.

U těchto osob je zákonodárcem stanoven veřejný zájem na tom, aby proti nim nebylo užíváno donucovacích prostředků, není-li to nezbytně nutné, a to zejména protože tyto osoby svou fyzickou či psychickou konstitucí představují pouze nízké riziko pro zasahujícího policistu a současně hrozí, že při zákroku utrpí vážnější újmu na svém fyzickém či psychickém zdraví⁵⁶ (např. použití taseru vůči osobě pokročilého věku či použití kopů vůči desetiletému dítěti atd.).

Zákon uvádí, že se musí jednat o zjevně těhotnou ženu, dítě, osobu vysokého věku, přičemž vyhodnocení situaci zůstává vždy na konkrétním policistovi, čili pokud je žena v raném stadiu těhotenství a je zapotřebí vůči ní použít donucovacích prostředků, jedná policista dle zákona, pokud tak učiní (P. Mates uvádí, že „za těhotnou ženu se pro účely zákona bude považovat žena, na které je gravidita zjevná“⁵⁷, tedy opět musíme tuto skutečnost zkoumat vždy subjektivně v jednotlivých případech). Ostatní osoby (děti, osoby vysokého věku) by měl policista identifikovat vždy zejména podle vzhledu, vzrůstu, pohyblivosti atd. Osoba se zjevnou tělesnou vadou je např. osoba pohybující se na invalidním vozíku, o berlích, osoba nevidomá apod.

Na závěr lze uvést, že proti těmto osobám nemůže být použito pouze donucovacích prostředků uvedených v ustanovení § 58 ZPČR, tedy že policista nesmí použít údery a kopy, slzotvorný, elektrický ani jiný obdobný dočasně zneschopňující prostředek, obušek ani jiný

⁵⁴ FUCHS, Jiří. Přiměřenost při použití donucovacích prostředků a zbraně policisty a strážníky. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 9, s. 328 - 331.

⁵⁵ Posuzuje se dle výkladového ustanovení § 138 odst. 1 trestního zákoníku. Větší škodou se rozumí škoda dosahující částky nejméně 50.000,- Kč.

⁵⁶ VANGELI: *Zákon o Policii České republiky. Komentář. 2. vydání...*, s. 237.

⁵⁷ MATES: *Nové policejní právo: Právní předpisy s komentářem...*, s. 126.

úderný prostředek, vrhací prostředek mající povahu střelné zbraně podle jiného právního předpisu s dočasně zneschopňujícím účinkem, vrhací prostředek, který nemá povahu zbraně podle tohoto zákona, vytlačování vozidlem, vytlačování štítem, služebního psa, zásahovou výbušku, úder střelnou zbraní, hrozbu namířenou střelnou zbraní, varovný výstřel a zbraň. Policistům tedy zbývá možnost použití např. hmatů a chvatů či pout. Nutno podotknout, že výše uvedené omezení se nevztahuje na použití slzotvorného prostředku, zásahové výbušky a vytlačování vozidlem a štítem, jsou-li použity proti skupině osob.

2.3 Jednotlivé donucovací prostředky

O donucovacích prostředcích a podmínkách jejich použití již bylo pojednáno výše, avšak je potřeba uvést jednotlivé donucovací prostředky, které mají příslušníci Policie ČR v případě potřeby k dispozici. Jejich taxativní výčet je uveden v § 52 ZPČR a jsou jimi:

- a) hmaty, chvaty, údery a kopy,
- b) slzotvorný, elektrický nebo jiný obdobně dočasně zneschopňující prostředek,
- c) obušek a jiný úderný prostředek,
- d) vrhací prostředek mající povahu střelné zbraně podle jiného právního předpisu s dočasně zneschopňujícími účinky,
- e) vrhací prostředek, který nemá povahu zbraně podle § 56 odst. 5,
- f) zastavovací pás, zahrazení cesty vozidlem a jiný prostředek k násilnému zastavení vozidla nebo zabránění odjezdu vozidla,
- g) vytlačování vozidlem,
- h) vytlačování štítem,
- i) vytlačování koněm,
- j) služební pes,
- k) vodní stříkač,
- l) zásahová výbuška,
- m) úder střelnou zbraní,
- n) hrozba namířenou střelnou zbraní,
- o) varovný výstřel,
- p) pouta,
- q) prostředek k zamezení prostorové orientace.

2.3.1 Hmaty, chvaty, údery a kopy

Jedná se o běžný a poměrně často používaný donucovací prostředek v případě, kdy pachatel nespolupracuje (pasivní odpor) či klade aktivní odpor (napadá policistu). Policisté

jsou vycvičeni k těmto technikám, tedy k provádění hmatů, chvatů, úderů a kopů. Dle B. Vangeliho se jedná o fyzické techniky vycházející z úpolových disciplín (bojová umění, bojové sporty, sebeobrana) a zahrnují zejména úchopy a držení, páky, škrcení, podrazy, podmety, přehozy, tlaky na citlivá místa atd.⁵⁸ Provádění těchto donucovacích prostředků, resp. jejich nácvik, se řídí metodickými pokyny vydávanými v rámci interní struktury Policie ČR (formou závazného pokynu policejního prezidenta).

Hmaty se používají při překonávání pasivního odporu a jedná se o běžné uchopení osoby, kdežto chvatem je intenzivnější uchopení osoby na citlivém (zranitelném) místě s cílem ji zklidnit, eventuálně i odzbrojit.⁵⁹ Chvatem se tedy překonává zejména aktivní odpor pachatele. Úderem se rozumí útok policisty, který je veden rukou, ale policisté mohou využít i jiných úderových ploch, např. úder čelem. Kopem se poté rozumí úder, který je veden nohou. Tento donucovací prostředek má větší dosah, avšak je také obtížnější na provedení.

2.3.2 Slzotvorný, elektrický nebo jiný obdobně dočasně zneschopňující prostředek

Mezi tyto donucovací prostředky řadíme zejména nesmrtící, neletální zbraně, jejich účelem je tedy pouze zneschopnit (paralyzovat) pachatele, nikoliv mu ublížit či dokonce jej usmrtit. Slzotvorným prostředkem se rozumí aerosolový přípravek zasahující sliznice člověka (oči, nos, ústa), který způsobuje nepřírozené slzení osoby, v důsledku čehož je omezena schopnost vidět a pohybovat se.⁶⁰ Policista by měl vždy tyto přípravky použít na otevřeném prostoru a měl by brát v potaz i povětrnostní podmínky z toho důvodu, aby nepoužil slzotvorný sprej sám proti sobě. Jak jsem již uvedl, jedná se především o slzotvorný sprej, tzv. KASR (kapesní aerosolový slzotvorný rozstříkovač), slzotvorný granát či přípravek ve formě tekutiny přidávané do proudu vody při použití vodního stříkače.⁶¹ Slzotvorné přípravky jsou volně k dostání i široké veřejnosti a mnoho lidí těchto přípravků využívá ke své osobní sebeobraně.⁶² Po použití slzotvorného prostředku většinou následuje použití dalších donucovacích prostředků k zajištění pachatele (např. hmatů či chvatů).

Elektrickým dočasně zneschopňujícím prostředkem rozumíme paralyzéry. Dle některých autorů⁶³ (Škoda, Vavera, Šmerda) spadají do této kategorie donucovacích prostředků také tzv. tasery, tedy přístroje vystřelující elektrody k tělu pachatele, avšak dle

⁵⁸ VANGELI: *Zákon o Policii České republiky. Komentář. 2. vydání...*, s. 208.

⁵⁹ ŠKODA Jindřich, VAVERA František, ŠMERDA, Radek. *Zákon o policii s komentářem. 2. vydání...*, s. 201.

⁶⁰ Tamtéž.

⁶¹ VANGELI: *Zákon o Policii České republiky. Komentář. 2. vydání...*, s. 208.

⁶² Tyto přípravky jsou dostupné na internetových e-shopech, např. na <<https://www.branse.cz/obranne-prostredky>> nebo na <<https://www.army-surplus.cz/obranne-slzotvorne-prostredky/>>

⁶³ ŠKODA Jindřich, VAVERA František, ŠMERDA, Radek. *Zákon o policii s komentářem. 2. vydání*

mého názoru (který je podpořen i vyjádřením samotné Policie ČR⁶⁴ a komentářem B. Vangeliho⁶⁵) tasery spadají do kategorie uvedené pod písm. d), tedy vrhací prostředek mající povahu střelné zbraně s dočasně zneschopňujícími účinky.

Tyto prostředky jsou řadovými policisty používány v nebezpečných situacích zejména z toho důvodu, aby nemuseli přistoupit k tak radikálnímu řešení, jako je použití služební zbraně a přitom je dosaženo kýženého cíle (zneškodnění pachatele) i těmito neletálními prostředky.⁶⁶

2.3.3 Obušek a jiný úderný prostředek

Obušek je běžnou součástí výbavy téměř každého policisty a v případě potřeby je používán zejména k úderům, ale lze jím vytvořit například i páku. Obuškem se rozumí obušek běžný či teleskopický, ale i např. tonfa (obušek s příčnou rukojetí). Policista by se při úderech obuškem měl primárně soustředit na části lidského těla, kde se nenacházejí důležité životní orgány (záda, hýždě, stehna, holeně, paže atd.), pokud však pachatel ohrožují zdraví nebo dokonce život policisty nebo jiné osoby, úder obuškem může být veden i do oblasti hlavy nebo krku⁶⁷, pokud však v dané situaci není použito jiného donucovacího prostředku.

Pod pojem jiný úderný prostředek zařazujeme např. boxery, kubotan, lahvička se slzotvorným plynem improvizovaně použitá k úderu apod.⁶⁸

2.3.4 Vrhací prostředek mající povahu střelné zbraně podle jiného právního předpisu s dočasně zneschopňujícími účinky

Zde je důležité odlišit, zda se jedná o prostředek mající povahu střelné zbraně dle zákona č. 119/2002 Sb., o střelných zbraních a střelivu (zákon o zbraních), či nikoliv. Jedná se zejména o flash ball a taser. Výhodou těchto donucovacích prostředků je udržení bezpečné vzdálenosti policisty od pachatele a přitom jeho zneškodnění.

Flash ball funguje na principu vystřelování gumových míčků, které však nemají pronikající charakter⁶⁹ na rozdíl od náboje ze střelné zbraně. Taser je elektrický paralyzér způsobilý vytvořit velmi vysoké elektrické napětí.⁷⁰ Funguje na principu vystřelení dvou šipek, které se zabodnou přes oděv do těla pachatele, vytvoří elektrický obvod a v důsledku elektrického výboje dojde k paralyzaci osoby elektrickým proudem. Dostřel této zbraně je

⁶⁴ VOKUŠ, Jiří. *Zákroky příslušníků Policie České republiky* [online]. www.policie.cz, 28. dubna 2017 [cit. 31. ledna 2019]. Dostupné na: <<https://www.policie.cz/clanek/zakroky-prislusniku-policie-ceske-republiky.aspx>>.

⁶⁵ VANGELI: *Zákon o Policii České republiky. Komentář. 2. vydání...* s. 210.

⁶⁶ MATES: *Nové policejní právo: Právní předpisy s komentářem...*, s. 112.

⁶⁷ VANGELI: *Zákon o Policii České republiky. Komentář. 2. vydání...*, s. 209.

⁶⁸ Tamtéž.

⁶⁹ ŠKODA Jindřich, VAVERA František, ŠMERDA, Radek. *Zákon o policii s komentářem. 2. vydání...*, s. 202.

⁷⁰ Tamtéž.

cca 5 metrů. V roce 2017 Policie České republiky disponovala stovkami kusů taserů, konkrétně typu TASER X26. Tímto vybavením však disponují pouze policisté zařazení v zásahových jednotkách, speciálních pořádkových jednotkách, pohotovostní motorizované jednotce nebo pohotovostních a eskortních odděleních služby pořádkové policie, neboť charakter výkonu služby uvedených složek vyžaduje vybavení účinným nesmrtícím donucovacím prostředkem umožňujícím vyhnout se rizikům a negativním důsledkům použití střelné zbraně.⁷¹

V zahraničí byly zaznamenány případy, kdy údajně na následky použití taseru zemřeli lidé.⁷² Při nákupu taserů Policií ČR zde byla obava veřejnosti, zda se nejedná o smrtící prostředek, avšak domnívám se, že taser může způsobit zdravotní komplikace pouze v případě, kdy pachatel již trpí nějakou poruchou zdraví. Policie ČR již využila při svých zákrocích taseru mimo jiné např. v případě 26ti leté vražedkyně, které ubodala studenta ve škole ve Žďáru nad Sázavou⁷³ nebo v případě muže ozbrojeného nožem, který vyhrožoval personálu baru v Uherském Brodě.⁷⁴

2.3.5 Vrhací prostředek, který nemá povahu zbraně podle § 56 odst. 5

„§ 56 odst. 5 ZPČR

Zbraní podle této hlavy se rozumí zbraň střelná včetně střeliva a doplňků zbraně, vyjma vrhacího prostředku majícího povahu střelné zbraně podle jiného právního předpisu s dočasně zneschopňujícími účinky, dále zbraň bodná a sečná, výbušnina, speciální výbušný předmět, průlomový pyrotechnický prostředek a speciální náloživo.“

Dle komentářové literatury do této kategorie spadají prostředky, které nejsou Českým úřadem pro zkoušení zbraní a střeliva řazeny mezi zbraně (střelné či sečné). V současné době se jedná zejména o moderní vystřelovač lapacích sítí sloužící k zachycení pachatele.⁷⁵

⁷¹ VOKUŠ, Jiří. *Zákroky příslušníků Policie České republiky* [online]. www.policie.cz, 28. dubna 2017 [cit. 31. ledna 2019]. Dostupné na: <<https://www.policie.cz/clanek/zakroky-prislusniku-policie-ceske-republiky.aspx>>.

⁷² Např. v USA v roce 2015 při nebo po použití taseru zemřelo 50 lidí, v roce 2016 to bylo 22 lidí. Statistika vychází ze statistik uvedených na: <<https://www.theguardian.com/us-news/ng-interactive/2015/jun/01/the-counted-police-killings-us-database#>>.

⁷³ KORÍNEK, Ondřej. *Vyjednaváč se vyměnil za dívku drženou šílenou útočnicí, pak přišla rána taserem* [online]. www.novinky.cz, 14. října 2014 [cit. 31. ledna 2019]. Dostupné na: <<https://www.novinky.cz/krimi/350535-vyjednavac-se-vyemnil-za-divku-drzenou-silenou-utocnici-pak-prisla-rana-taserem.html>>.

⁷⁴ ŠABATOVÁ, Milena. *Policisté v Uherském Brodě použili proti ozbrojenému muži taser* [online]. tydenikpolicie.cz, 24. července 2017 [cit. 31. ledna 2019]. Dostupné na: <<http://tydenikpolicie.cz/policiste-v-uherskem-brode-pouzili-proti-ozbrojenemu-muzi-taser/>>.

⁷⁵ VANGELI: *Zákon o Policii České republiky. Komentář. 2. vydání...*, s. 210.

2.3.6 Zastavovací pás, zahrazení cesty vozidlem a jiný prostředek k násilnému zastavení vozidla nebo zabránění odjezdu vozidla

Tyto donucovací prostředky jsou směřovány proti osobě, která při svém protiprávním jednání používá vozidlo⁷⁶, a to za účelem znemožnění další jízdy této osoby nebo zabránění jejího odjezdu. Vedle splnění obecných podmínek pro použití donucovacího prostředku musí být splněny dále zvláštní podmínky § 55 ZPČR. Podle tohoto ustanovení je policista oprávněn použít tohoto donucovacího prostředku, pokud řidič vozidla ani přes výzvu vozidlo nezastaví, přičemž výzvou se rozumí podle § 79 odst. 2 zákona o provozu na pozemních komunikacích dávání znamení vztyčenou paží či mávání červeným světlem nebo rozsvícený nápis „STOP“.

Dále lze tento donucovací prostředek využít v případě, kdy je toho třeba k zabránění odjezdu vozidla v rámci zákroku proti osobě, jejíž osobní svoboda má být omezena a současně existují důvody se domnívat, že se osoba pokusí použít k útěku toto vozidlo.

Násilné zastavení vozidla je spojeno s rizikem újmy na životě nebo zdraví samotného řidiče, ale i jiných osob a proto musí být kladen velký důraz na požadavek přiměřenosti užití tohoto donucovacího prostředku. Zákon ukládá, aby *život nebo zdraví osoby, proti které směřuje zákrok, byly ohroženy jen v nezbytné míře*.⁷⁷

Konkrétně si pod touto kategorií donucovacích prostředků lze představit zastavovací pásy s ostrými hroty, které jsou kladeny na cestu tak, aby došlo k vypuštění pneumatik automobilu osoby, proti které se zasahuje. Existuje více druhů takových pásů (kovové kříže spojené řetězy, ostré duté jehlany sloužící k postupnému zastavení vozidla), ale není vyloučeno ani použití betonových či jiných zátarasů k přehrazení cesty.⁷⁸

Explicitně zákon uvádí možnost zahrazení cesty vozidlem, čímž se rozumí použití vozidla policie k vytvoření překážky pachateli. Jiným prostředkem k zabránění odjezdu vozidla se rozumí i tzv. botička, její charakter je v tomto případě ryze bezpečnostní (zabránit útěku osoby, jejíž osobní svoboda má být omezena). Užití tzv. botičky předpokládá i § 36 ZPČR, avšak v tomto případě je charakter tohoto institutu zajišťovací či pořádkový, protože slouží k ochraně veřejného pořádku či určitému vynucení projednání přestupku nebo uhrazení nákladů na použití tohoto technického prostředku.⁷⁹

2.3.7 Vytlačování vozidlem

Vytlačování vozidlem je donucovací prostředek, který se užije při vytlačování osob

⁷⁶ ŠKODA Jindřich, VAVERA František, ŠMERDA, Radek. *Zákon o policii s komentářem*. 2. vydání..., s. 203.

⁷⁷ § 55 odst. 2 ZPČR

⁷⁸ VANGELI: *Zákon o Policii České republiky. Komentář*. 2. vydání..., s. 211.

⁷⁹ Tamtéž, s. 223.

z určitého prostoru, např. při nelegálním shromáždění, když jeho účastníci nereagují na příslušné výzvy.⁸⁰ Jedná se o použití vozidla vůči skupině osob, nikoliv však vůči jinému vozidlu, v takovém případě by se jednalo o jiný prostředek násilného zastavení vozidla ve smyslu § 55 odst. 1 písm. f) ZPČR.⁸¹ Konkrétně se tímto donucovacím prostředkem rozumí pomalá jízda policejního vozidla (či více vozidel vedle sebe), proti určité skupině osob, za účelem jejich vytlačení z určitého prostoru.

2.3.8 Vytlačování štítem

Vytlačování štítem se používá rovněž proti skupině osob obvykle pod jednotným velením⁸², ale může být použito i proti jednotlivci, například k jeho zatlačení do kouta a následnému použití pout. Často je tento donucovací prostředek používán současně s údery obuškem podle písm. c).⁸³

Štíty jsou zhotoveny z tvrzeného plastu, přičemž některé z nich obsahují i kovové pásy, které po zmáčknutí spouště na držadle štítu vytvoří elektrický výboj a paralyzují pachatele.

2.3.9 Vytlačování koněm

Společným znakem „vytlačovacích“ donucovacích prostředků je jejich použití proti většímu počtu osob, tedy zejména v případě demonstrací, případů porušování zákona při koncertech, sportovních utkáních apod. Vytlačování koněm je prostředkem „ultima ratio“, tedy pokud nepostačuje výzvy, či použití jiného donucovacího prostředku (např. vytlačování štítem).⁸⁴ Fakticky se jedná o řadu koní stojících vedle sebe, kteří jsou osedláni speciálně vycvičenými jezdci a pomalu postupují proti davu lidí. Na používání koní k policejním účelům se vztahuje výjimka z pravidel ochrany zvířat proti týrání.⁸⁵

2.3.10 Služební pes

Častým jevem v praxi je použití služebního psa ke stopování či vyhledávání návykových látek, avšak v tomto případě se nejedná o použití donucovacího prostředku ve smyslu § 53 ZPČR.⁸⁶ Použití služebního psa jako donucovacího prostředku předpokládá agresivního pachatele. V takovém případě lze použít psa ke štěkání, kousání či držení za

⁸⁰ ŠKODA Jindřich, VAVERA František, ŠMERDA, Radek. *Zákon o policii s komentářem*. 2. vydání..., s. 203.

⁸¹ VANGELI: *Zákon o Policii České republiky. Komentář*. 2. vydání..., s. 212.

⁸² Tamtéž, ale shodně také ŠKODA Jindřich, VAVERA František, ŠMERDA, Radek. *Zákon o policii s komentářem*. 2. vydání..., s. 203.

⁸³ VANGELI: *Zákon o Policii České republiky. Komentář*. 2. vydání..., s. 212.

⁸⁴ Tamtéž

⁸⁵ § 9 odst. 2 zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání

⁸⁶ MATES: *Nové policejní právo: Právní předpisy s komentářem*..., s. 114.

oblečení, avšak vždy je nutno dostát požadavkům přiměřenosti, obzvlášť při vypuštění psa bez náhubku za účelem napadení pachatele. K použití donucovacího prostředku podle tohoto ustanovení zákona dojde ze strany policisty (psovoda) až v situaci, kdy psa vypustí nebo jej využije k přímé fyzické konfrontaci s pachatelem (tedy ne v situaci, kdy je „pouze“ na vodítku a štěká na pachatele).⁸⁷ V praxi se pes jako donucovací prostředek používá zejména k zabránění ve výtržnostech pachatelů, k rozeznání rvaček, k pronásledování a případnému zadržení prchajících pachatelů.

2.3.11 Vodní stříkač

Stejně jako tzv. vytlačovací donucovací prostředky, je vodní stříkač používán proti skupině osob na větších akcích, např. na sportovních kláních či manifestacích, kde dochází k narušování veřejného pořádku. Mechanismus vodního stříkače spočívá v použití proudu vody směrem ke skupině lidí.⁸⁸ Jak již jsem uvedl výše v této práci, do vody lze přimíchat také slzotvorný prostředek, který působí na skupinu osob. V takovém případě se jedná o kombinaci použití dvou donucovacích prostředků, a to podle písm. b) a písm. k).

Vodní stříkač obsluhují policisté vyčlenění a vyškolení pro činnost řidiče vozidla a obsluhy ovládače proudnice vody, přičemž velitel zákroku určuje, zda se vodní stříkač použije přímým proudem proti davu nebo se bude stříkat pouze nad hlavy lidí. Po ukončení zákroku se uvede do úředního záznamu poznámka o tom, kolik vody bylo použito a jakým způsobem byla vystříkána.

2.3.12 Zásahová výbuška

Zásahová výbuška nemá na rozdíl od výbušniny (která je už považováno za zbraň a jsou proto stanovena přísná kritéria k jejímu použití) mechanické účinky na tělo člověka. Literatura je konzistentní co do vymezení účinků zásahové výbušky, tedy že slouží k vytvoření zvukových a světelných efektů, které mají vést k překvapení pachatele, jeho paralyzování a následném bezpečném zajištění.⁸⁹

Výbuchy zásahové výbušky jsou pro sluch člověka na hranici bolestivosti a pachatel je psychologicky nucen i po odeznění ležet na zemi.⁹⁰

⁸⁷ VANGELI: *Zákon o Policii České republiky. Komentář. 2. vydání...*, s. 213.

⁸⁸ Tamtéž, s. 214.

⁸⁹ Srov. MATES: *Nové policejní právo: Právní předpisy s komentářem...* s. 115; VANGELI: *Zákon o Policii České republiky. Komentář. 2. vydání...*, s. 214; ŠKODA Jindřich, VAVERA František, ŠMERDA, Radek. *Zákon o policii s komentářem. 2. vydání...*, s. 204.

⁹⁰ ŠČUREK, Radomír. *Použití donucovacích prostředků Policie ČR*. Dostupné na: <https://www.fbi.vsb.cz/export/sites/fbi/060/.content/galerie-souboru/studijni-materialy/donucovaci_prostredky.pdf>

2.3.13 Úder střelnou zbraní

Tento donucovací prostředek se jeví jako spíše výjimečný v porovnání s ostatními donucovacími prostředky. Pokud však policista chce použít svou služební zbraň k úderu pachatele, musí ji mít dobře zajištěnou tak, aby nemohlo v žádném případě dojít k náhodnému výstřelu.⁹¹ Použitelnost tohoto donucovacího prostředku bude zejména v případě, kdy policista zakročuje se zbraní v ruce, pachatel klade aktivní odpor a nastane potřeba jej bezprostředně udeřit.⁹² V případě, kdy má policista náboj zasunut v nábojové komoře zbraně lze tohoto donucovacího prostředku použít pouze za splnění podmínek nutné obrany.

2.3.14 Hrozba namířenou střelnou zbraní

Jak již napovídá název tohoto donucovacího prostředku, jedná se o varování, že pokud pachatel nezanechá svého protiprávního chování, může být proti němu použita zbraň.⁹³ Hrozba namířenou střelnou zbraní působí na pachatele zastrašujícím dojmem a pachatel si často uvědomí vážnost své situace a dobrovolně zanechá svého protiprávního jednání.

Hrozbu střelnou zbraní je policista oprávněn použít zejména, aby zajistil bezpečnost jiné osoby nebo svou vlastní před protiprávním útokem, pokud útok bezprostředně hrozí.⁹⁴

2.3.15 Varovný výstřel

Literatura se shoduje, že se jedná o jeden z nejdůležitějších donucovacích prostředků, které má Policie ČR k dispozici.⁹⁵ Varovným výstřelem je pachatel upozorněn, že může dojít k ostrému použití zbraně. Policista musí dbát na to, aby varovným výstřelem neohrozil zdraví či život jiných osob, zejména tedy musí posoudit prostředí, ve které se nachází apod. Varovný výstřel by měl zpravidla směřovat do vzduchu, ale není vyloučeno ani jeho vystřelení do země, pokud je podklad měkký a nehrozí-li odražení střely.⁹⁶

2.3.16 Pouta

Pouta jsou součástí běžné výbavy každého řadového policisty a jedná se tedy o jeden z nejpoužívanějších donucovacích prostředků. Pro použití pout zákon stanoví další podmínky v § 54 ZPČR.

⁹¹ MATES: *Nové policejní právo: Právní předpisy s komentářem...*, s. 115

⁹² VANGELI: *Zákon o Policii České republiky. Komentář. 2. vydání...*, s. 215.

⁹³ ŠKODA Jindřich, VAVERA František, ŠMERDA, Radek. *Zákon o policii s komentářem. 2. vydání...*, s. 205.

⁹⁴ ŠČUREK, Radomír. *Použití donucovacích prostředků Policie ČR*. Dostupné na: <https://www.fbi.vsb.cz/export/sites/fbi/060/.content/galerie-souboru/studijni-materialy/donucovaci_prostredky.pdf>

⁹⁵ MATES: *Nové policejní právo: Právní předpisy s komentářem...*, s. 115; shodně také VANGELI: *Zákon o Policii České republiky. Komentář. 2. vydání...*, s. 215.

⁹⁶ ŠČUREK, Radomír. *Použití donucovacích prostředků Policie ČR*. Dostupné na: <https://www.fbi.vsb.cz/export/sites/fbi/060/.content/galerie-souboru/studijni-materialy/donucovaci_prostredky.pdf>

„§ 54 ZPČR

Policista je oprávněn použít pouta a prostředek k zamezení prostorové orientace také ke spoutání osoby

a) zajištěné,

b) zadržené,

c) zatčené,

d) dodávané do výkonu trestu odnětí svobody, zabezpečovací detence, ochranného léčení nebo ochranné výchovy, nebo

e) převzaté policistou k provedení procesních úkonů z vazby nebo výkonu trestu odnětí svobody, zabezpečovací detence, ochranného léčení nebo ochranné výchovy, je-li důvodná obava, že může být ohrožena bezpečnost osob, majetku nebo ochrana veřejného pořádku anebo že se osoba pokusí o útěk. Policista je oprávněn použít pouta ke vzájemnému připoutání dvou nebo více osob. Prostředek k zamezení prostorové orientace je policista oprávněn použít pouze, nelze-li účelu úkonu dosáhnout jinak.“

Pouty se rozumí jednak pouta klasická, tedy kovová, nebo pouta plastová, či jednorázové poutací pásky, pouta palcová atd. Existuje také několik poutacích poloh (za zády, před tělem, ruce k nohám, více osob dohromady...) a výběr je vždy na zasahujícím policistovi v konkrétní situaci. Zákon taktéž v § 25 odst. 1 ZPČR poskytuje možnost připoutání k vhodnému předmětu, přičemž tímto předmětem se rozumí např. plot, lampa, zábradlí či těžká věc, kterou pachatel není schopen uzvednout. Při poutání pachatele musí vždy policista dodržovat zásadu přiměřenosti⁹⁷, ale také musí být pozorný, aby na něj pachatel nezaútočil nebo aby mu v nestřeženém okamžiku nestihl odebrat služební zbraň. Dále by měl policista pravidelně kontrolovat, zda nedochází k uvolňování pout. K tomu však jsou policisté vycvičeni a takové znalosti jsou předpokladem úspěšného zvládnutí výcviku.

Připoutání pachatele je možné pouze na dobu nezbytně nutnou, nejdéle však dle § 25 odst. 2 ZPČR na dvě hodiny od okamžiku připoutání. Začne-li se pachatel po odpoutání dopouštět znovu agresivního jednání, je možné jej opětovně připoutat (nejdéle opět na dvě hodiny), neboť zákonný důvod nastal znovu.⁹⁸

2.3.17 Prostředek k zamezení prostorové orientace

Těmito prostředky se rozumějí např. zatmavené lyžařské brýle, kápě či kukla. Využití nachází tyto donucovací prostředky při transportu pachatele ke ztížení možnosti jeho

⁹⁷ VANGELI: *Zákon o Policii České republiky. Komentář. 2. vydání...*, s. 216.

⁹⁸ Tamtéž, s. 102

orientace podle zraku nebo sluchu a tím pádem i případného útěku.⁹⁹ Lze si představit situaci, kdy je zadržen pachatel – recidivista, který již v minulosti několikrát uprchl z věznice a je zde proto veřejný zájem na omezení jeho zraku během transportu až do doby umístění do cely.

Nutno podotknout, že použití tohoto donucovacího prostředku v souladu se zákonem nemůže být považováno za nelidské a ponižující zacházení¹⁰⁰ a osoba, proti které je použito prostředku k zamezení prostorové orientace se tak nemůže dovolávat porušení svých základních práv. To však platí pouze za podmínky, že byl dodržen požadavek přiměřenosti.

⁹⁹ VANGELI: *Zákon o Policii České republiky. Komentář. 2. vydání...*, s. 216.

¹⁰⁰ ŠKODA Jindřich, VAVERA František, ŠMERDA, Radek. *Zákon o policii s komentářem. 2. vydání...*, s. 205.

3 Právní prostředky ochrany proti nezákonnému bezprostřednímu zásahu

V následující kapitole budou rozebrány jednotlivé prostředky ochrany, kterými se může osoba zkrácená na svých právech bránit proti nezákonnému zásahu ze strany zasahujícího orgánu po jeho učinění. V jednotlivých podkapitolách budou postupně rozebrány právní prostředky ochrany, konkrétně stížnost, trestní oznámení, správní žaloba a jiné právní prostředky ochrany, mezi něž řadím podnět k Veřejnému ochránci práv, žalobu na náhradu škody způsobené nesprávným úředním postupem, ústavní stížnost a stížnost k Evropskému soudu pro lidská práva.

Na úvod je potřeba si vymezit, co se rozumí pojmem nezákonný zásah. Nezákonný zásah je definován jako zásah, pokyn nebo donucení správního orgánu, které není správním rozhodnutím a je zaměřen proti osobě nebo v jeho důsledku bylo proti této osobě zasaženo¹⁰¹ a zároveň takový zásah nesplňuje podmínky zákonnosti (například nebyl přiměřený či správní orgán překročil svou pravomoc). Tato definice je však velmi neurčitá a široká, proto se o jakési přiblížení se definici snažila i judikatura, která stanoví, že „jde o úkony neformální, pro které mohou a nemusí být stanovena pravidla, např. faktické pokyny (typicky v dopravě), bezprostřední zásahy (při ohrožení, při demonstraci, příkazy ke zjednání nápravy), zajišťovací úkony atd.; tedy obecně úkony, které nejsou činěny formou rozhodnutí, ale přesto jsou závazné pro osoby, vůči nimž směřují, a ty jsou povinny na jejich základě něco konat, nějaké činnosti se zdržet nebo nějaké jednání strpět, a to na základě jak písemného, tak i faktického (ústního či jinak vyjádřeného) pokynu či příkazu. Kromě neformálnosti samotného zásahu je neformální i donucení v případě nerespektování pokynu či příkazu (když ovšem i donucení je zahrnuto pod legislativní zkratku zásah)“.¹⁰²

V následujících podkapitolách se zaměřím na jednotlivé právní prostředky obrany proti bezprostřednímu zásahu, resp. proti použití donucovacích prostředků ze strany příslušníků Policie ČR.

3.1 Stížnost

Pokud dojde k porušení zákona ze strany policisty (k jednání neslučitelnému s činností policie jako orgánu veřejné moci, nebo k právně problematickému jednání policisty nebo

¹⁰¹ § 82 zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního.

¹⁰² Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 18. 6. 2004, č. j. 2 Afs 17/2003

zaměstnance policie¹⁰³) a jeho jednání ještě nedosahuje intenzity trestného činu, může osoba dotčená policejním zákrokem podat stížnost. Stížnost připadá v úvahu například v případech, kdy policista vystupuje vulgárně, není patřičně označen nebo zjišťuje totožnost bez udání zákonného důvodu.¹⁰⁴

Obecná úprava stížnosti je zakotvena v § 175 správního řádu. Tato úprava se zcela nepochybně použije i na nevhodné chování policistů, jelikož jsou úředními osobami (správním orgánem). Správní řád se použije zejména v případě, kdy stěžovatel má za to, že jeho stížnost nebyla řádně vyřízena a podá tak žádost o prošetření způsobu vyřízení stížnosti k nadřízenému orgánu.¹⁰⁵ V ostatních případech však toto ustanovení slouží pouze jako *lex generalis* ve vztahu k ustanovení § 97 ZPČR, které je speciálním pravidlem. V ZPČR je tato „stížnost“ označena jako upozornění. Specialita § 97 ZPČR spočívá zejména ve lhůtě, která je stanovena k vyřízení stížnosti (podle ZPČR činí tato lhůta 30 dnů, kdežto podle správního řádu 60 dnů). Policista nebo útvar policie musí upozornění přijmout a do 30 dnů ode dne přijetí upozornění vyrozumí toho, kdo jej učinil, o přijatých opatřeních, pokud o toto vyrozumění osoba požádá.¹⁰⁶

Z činnosti policie je ale zřejmé, že nerespektují speciální pravidlo zakotvené v ZPČR a při vyřizování stížností se řídí lhůtou podle správního řádu, což vyplývá mimo jiné i z internetových stránek Policie ČR.¹⁰⁷ Tento postup je dle mého názoru chybný a porušuje zákon, v důsledku čehož i práva dotčených osob.

Souhlasím s názorem, že pokud chce dotčená osoba podat stížnost, je dobré ji nazvat například jako „Upozornění na protiprávní jednání policisty podle § 97 odst. 1 písm. b)“ a do jejího textu uvést, že si stěžovatel přeje být vyrozuměn o přijatých opatřeních nejpozději v zákonné lhůtě 30 dnů od přijetí stížnosti (upozornění).¹⁰⁸

Otázkou zůstává, zda je podání stížnosti na policistu dostatečně efektivním nástrojem. Dokonce i pokud je stížnost shledána důvodnou, nemá Policie ČR povinnost stěžovateli sdělit, zda byl zasahující policista vůbec potrestán, popřípadě jakým způsobem.

¹⁰³ ŠKODA Jindřich, VAVERA František, ŠMERDA, Radek. *Zákon o policii s komentářem*. 2. vydání..., s. 321.

¹⁰⁴ CANDIGLIOTA, Zuzana, FOUKALOVÁ Kristýna, KOPAL Jiří. *Jak si počínat v kontaktu s policistou a strážníkem: Policejní právo v otázkách a odpovědích*. Brno: Liga lidských práv, 2010, s. 202.

¹⁰⁵ § 175 odst. 7 správního řádu

¹⁰⁶ § 97 odst. 2 ZPČR

¹⁰⁷ Dostupné na: <<https://www.policie.cz/clanek/policie-ceske-republiky-stiznosti.aspx>>

¹⁰⁸ CANDIGLIOTA, Zuzana, FOUKALOVÁ Kristýna, KOPAL Jiří. *Jak si počínat v kontaktu s policistou a strážníkem...*, s. 203.

3.2 Trestní oznámení

Někdy se policisté mohou dopustit tak velkého excesu, že v jejich jednání lze spatřovat naplnění skutkové podstaty některého z trestných činů. V takovém případě je namíste podat trestní oznámení, a to Generální inspekci bezpečnostních sborů (GIBS) nebo státnímu zastupitelství. Dříve (před přijetím zákona č. 341/2011 Sb., o Generální inspekci bezpečnostních sborů) byl k projednávání trestných činů spáchaných příslušníky Policie ČR příslušný orgán nazvaný jako Inspekce policie (jeho působnost, oprávnění a povinnosti byly zakotveny v části druhé ZPČR, avšak tato byla zrušena výše uvedeným zákonem o GIBS).¹⁰⁹

Aby bylo možno podat na policistu trestní oznámení, musí se jednat o trestný čin, nikoliv o kázeňský přestupek - ty vyřizují nadřízení příslušníků (služební funkcionáři), a to prostřednictvím vlastních kontrolních mechanismů. Řízení o kázeňském přestupku a o jednání, které má znaky přestupku se řídí § 186 an. zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů.

Trestní oznámení lze podat ústně do protokolu, písemně, nebo elektronicky prostřednictvím datové schránky nebo emailem s připojeným elektronickým podpisem. Kromě obecných náležitostí každého podání (označení podatele, datum, jaké věci se týká) v něm musí být co nejpodrobněji vylíčeny rozhodné skutečnosti, tedy v čem podatel spatřuje možný trestný čin, kdy a jak k němu mělo dojít apod. Pokud neznáme konkrétní jméno policisty nebo alespoň jeho identifikační číslo, měl by v trestním oznámení být uveden alespoň jeho podrobný popis nebo určité zvláštnosti, aby jej bylo možné identifikovat.¹¹⁰

Pokud chce být oznamovatel informován o tom, co GIBS učinila, musí o to výslovně při podávání trestního oznámení požádat (uvést do protokolu nebo v písemném oznámení např. „žádám, abych byl/a vyrozuměn/a o tom, jakým způsobem bylo moje trestní oznámení prošetřeno“).

Pro ilustraci uvádím informace o trestných činech spáchaných příslušníky Policie ČR v jednotlivých letech. V roce 2014 bylo GIBS zadokumentováno celkem 290 případů trestných činů policistů, v roce 2015 bylo evidováno 260 trestných činů policistů, v roce 2016 to bylo 170 případů a v roce 2017 203 případů, ve kterých byli trestně stíháni policisté.

¹⁰⁹ VANGELI: *Zákon o Policii České republiky. Komentář. 2. vydání...*, s. 388.

¹¹⁰ CANDIGLIOTA, Zuzana, FOUKALOVÁ Kristýna, KOPAL Jiří. *Jak si počínat v kontaktu s policistou a strážníkem...*, s. 206.

Nejčastěji se jedná o trestný čin zneužití pravomoci úřední osoby podle § 329 TZ, dále trestný čin podvodu podle § 209 TZ, ublížení na zdraví podle § 146 TZ.¹¹¹

3.3 Žaloba ve správním soudnictví

V době před přijetím soudního řádu správního byla právní ochrana proti bezprostředním zásahům problematická, resp. se v rámci soustavy soudnictví omezovala pouze na podání ústavní stížnosti. S přijetím soudního řádu správního došlo k zakotvení možnosti podat správní žalobu na ochranu před nezákonným zásahem, pokynem, nebo donucením správního orgánu, avšak dle původní verze s.ř.s. účinné od 1. 1. 2003 bylo možné se u soudu domáhat ochrany pouze za předpokladu, že zásah trvá či hrozí-li jeho opakování. Novela s.ř.s. provedená zákonem č. 303/2011 Sb. tyto omezující podmínky vypustila a umožnila vydání výroku o určení, že zásah byl nezákonný.¹¹² Pro srovnání uvádím původní a aktuálně účinné znění soudního řádu správního týkající se žalobní legitimace (§ 82 s.ř.s.).

§ 82 s.ř.s ve znění účinném od 1. 1. 2003 do 31. 12. 2011

„Každý, kdo tvrdí, že byl přímo zkrácen na svých právech nezákonným zásahem, pokynem nebo donucením (dále jen „zásah“) správního orgánu, který není rozhodnutím, a byl zaměřen přímo proti němu nebo v jeho důsledku bylo proti němu přímo zasaženo, může se žalobou u soudu domáhat ochrany proti němu, trvá-li takový zásah nebo jeho důsledky anebo hrozí-li jeho opakování.“

§ 82 s.ř.s ve znění účinném od 1. 1. 2012

„Každý, kdo tvrdí, že byl přímo zkrácen na svých právech nezákonným zásahem, pokynem nebo donucením (dále jen „zásah“) správního orgánu, který není rozhodnutím, a byl zaměřen přímo proti němu nebo v jeho důsledku bylo proti němu přímo zasaženo, může se žalobou u soudu domáhat ochrany proti němu nebo určení toho, že zásah byl nezákonný.“

Jak již je uvedeno výše v této práci, ochrana před nezákonným zásahem byla do českého právního řádu zakotvena teprve s přijetím soudního řádu správního, tedy od 1. 1. 2003. Pro podání tzv. zásahové žaloby musela být, až do 31. 12. 2011, splněna také podmínka, že zásah nebo jeho důsledky musel trvat nebo muselo hrozit jeho opakování. Z tohoto důvodu nebylo v daném období možné se soudně domoci výroku o nezákonnosti zásahu.¹¹³ Žaloba na ochranu před nezákonným zásahem byla zavedena do soudního řádu

¹¹¹ Data jsou čerpána ze zpráv o činnosti GIBS za jednotlivé roky, tj. 2014 – 2017. Tyto zprávy o činnosti jsou dostupné online na: <<https://www.gibs.cz/o-nas/zpravy-o-cinnosti-a-analyzy>>

¹¹² SLÁDEČEK: *Obecné správní právo...*, s. 190

¹¹³ FRUMAROVÁ, Kateřina. Žaloba na ochranu před nezákonným zásahem správního orgánu (vybrané aspekty). In SLÁDEČEK, Vladimír, MELOTÍKOVÁ, Petra. *Aktuální otázky správního soudnictví (zejména v souvislosti s novelou soudního řádu správního provedenou zákonem č. 303/2011 Sb.)*. Praha: Leges, 2012, s. 35.

správního mimo jiné proto, aby vedle ochrany před nezákonným rozhodnutím existovala také soudní kontrola další formy správní činnosti, a to kontrola před faktickou činností orgánů veřejné správy.¹¹⁴ Tímto institutem je připuštěna ochrana proti faktickým (bezprostředním) zásahům, jak výslovně uvádí komentářová literatura, například proti různým „*policejním přehmatům*“.¹¹⁵

Aktivně legitimován k podání žaloby je ten, proti komu je vykonán nezákonný bezprostřední zásah ze strany policie, tedy ten, kdo tvrdí, že byl použitím donucovacích prostředků přímo zkrácen na svých právech. Žalovaným je podle § 83 s.ř.s. správní orgán, který podle žalobního tvrzení provedl zásah. Jedná-li se o použití donucovacích prostředků příslušníky Policie ČR, je žalovaným správní orgán, který takový sbor řídí nebo jemuž je takový sbor podřízen, tedy Ministerstvo vnitra ČR. Jinak by tomu bylo v případě, že by příslušník Policie ČR sám vystupoval jako správní orgán (např. v případě dohledu na bezpečnost a plynulost provozu na pozemních komunikacích). V tomto případě již by byla pasivně legitimována Policie ČR, resp. příslušné krajské ředitelství.¹¹⁶

Žaloba musí být podána do dvou měsíců ode dne, kdy se žalobce dozvěděl o nezákonném zásahu, objektivní lhůta činí dva roky od okamžiku, kdy k zásahu došlo.

Pokud je žaloba důvodná, soud správnímu orgánu zakáže, aby v porušování žalobcova práva pokračoval, a přikáže, aby, je-li to možné, obnovil stav před zásahem, popř. určí, že provedený zásah byl nezákonný.¹¹⁷ V případech nezákonného použití donucovacího prostředku policistou bude namíste zejména druhá varianta, tedy prohlášení tohoto zákroku za nezákonný. Ovšem samotným prohlášením zásahu ze strany policisty za nezákonný nevzniká žalobci nárok na náhradu škody. Tento nárok musí žalobce uplatňovat v samostatném řízení u příslušných orgánů, případně u civilního soudu (o této problematice bude blíže pojednáno v následující podkapitole). V teorii se objevil názor, zda by neměl být správní soud nadán pravomocí také k rozhodování o náhradě škody způsobené nezákonným zásahem (nesprávným úředním postupem)¹¹⁸, avšak Ústavní soud o této věci rozhodl poměrně jasně, když konstatoval: „ (...) v kompetenci „*správního*“ soudu však není náprava tzv. *ostatních*

¹¹⁴ POTĚŠIL, Lukáš a kol. *Soudní řád správní: Komentář*. Praha: Leges, 2014, s. 779.

¹¹⁵ VETEŠNÍK, Pavel. In JEMELKA, Luboš a kol. *Soudní řád správní. Komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 700.

¹¹⁶ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 12. 4. 2017, č. j. 3 As 205/2016 – 38.

¹¹⁷ FRUMAROVÁ, Kateřina. Žaloba na ochranu před nezákonným zásahem správního orgánu (vybrané aspekty). In SLÁDEČEK, Vladimír, MELOTÍKOVÁ, Petra. *Aktuální otázky správního soudnictví (zejména v souvislosti s novelou soudního řádu správního provedenou zákonem č. 303/2011 Sb.)*. Praha: Leges, 2012, s. 38.

¹¹⁸ VETEŠNÍK, Pavel. Ochrana před nezákonným zásahem poskytovaná ve správním soudnictví. In SLÁDEČEK, Vladimír, MELOTÍKOVÁ, Petra. *Aktuální otázky správního soudnictví (zejména v souvislosti s novelou soudního řádu správního provedenou zákonem č. 303/2011 Sb.)*. Praha: Leges, 2012, s. 44.

důsledků protiprávního zásahu. Typicky zde půjde o vzniklou škodu (jež mohla postiženému subjektu vzniknout např. právě tím, že musel zaplatit příslušný poplatek, aby mu vozidlo bylo vráceno). V takovém případě je nutno se příslušné nápravy domáhat zákonem předpokládaným způsobem, tedy u příslušného "civilního" soudu postupem podle zákona č. 82/1998 Sb.“.¹¹⁹

Samotná deklarace nezákonnosti zásahu má ale vliv na rozhodování příslušných úřadů o odškodnění dotčené osoby a bezesporu má minimálně psychologický efekt.¹²⁰

3.4 Jiné prostředky ochrany

V návaznosti na závěr předchozí podkapitoly je nutné zmínit právo osoby dotčené na svých právech domáhat se náhrady újmy (majetkové či nemajetkové), která jí vznikla nesprávným úředním postupem ze strany policisty, a to podle § 13 odst. 2 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem (dále jen „OdpŠk“). Pro uplatnění této škody podle OdpŠk není podmínkou předchozí rozhodnutí o nezákonnosti zásahu ze strany policisty¹²¹, žalobě na náhradu škody podle OdpŠk tedy nemusí předcházet zásahová správní žaloba podle s.ř.s.

Tento prostředek ochrany poškozené osoby spočívá v získání finančního zadostiučinění za nezákonný postup příslušníka Policie ČR. Jak správně poznamenává V. Sládeček, v tomto případě se však nezkoumá odpovědnost konkrétního policisty, ale jak jsem uvedl výše, jde zde pouze o určité finanční zadostiučinění.¹²²

Civilní žalobě vůči České republice však musí dle OdpŠk obligatorně předcházet mimosoudní uplatnění nároku u příslušného orgánu, v případě nezákonného použití donucovacího prostředku je tímto orgánem podle § 6 odst. 2 písm. b) OdpŠk Ministerstvo vnitra. Nárok na ministerstvu je nutné uplatnit písemnou žádostí, ve které je, dle mého názoru, třeba vyličit rozhodné skutečnosti (podobně jako v případné žalobě), které měly být příčinou vzniku škody.

¹¹⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 30. 7. 2008, sp. zn. III. ÚS 130/2006

¹²⁰ VETEŠNÍK, Pavel. Ochrana před nezákonným zásahem poskytovaná ve správním soudnictví. In SLÁDEČEK, Vladimír, MELOTÍKOVÁ, Petra. *Aktuální otázky správního soudnictví (zejména v souvislosti s novelou soudního řádu správního provedenou zákonem č. 303/2011 Sb.)*. Praha: Leges, 2012, s. 44.

¹²¹ VETEŠNÍK, Pavel. In JEMELKA, Luboš a kol. *Soudní řád správní. Komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 708.

¹²² SLÁDEČEK, Vladimír. Právní obrana proti zásahům Policie. *Správní právo*, 2000, roč. 33, č. 3, s. 155 - 157.

Svůj nárok u příslušného ministerstva je nutné uplatnit ve tříleté promlčecí lhůtě, která počíná běžet ode dne, kdy se poškozený dozvěděl o škodě, tedy ode dne nezákonného zásahu policisty. Zde vidím problém, pokud by se osoba dotčená na svých právech chtěla nejprve domoci výroku o nezákonnosti zásahu v rámci správního soudnictví a až následně uplatňovat svůj nárok podle OdpŠk. Domnívám se, že by z časových důvodů mohlo dojít k promeškání lhůty k podání žádosti podle OdpŠk (tedy k promlčení), a proto bych z procesní opatrnosti navrhoval spíše buď úplně vynechat cestu správního soudnictví, nebo s podáním zásahové správní žaloby podat zároveň i žádost k ministerstvu, ve které bych doporučil akcentovat podání správní žaloby.

Ministerstvo, pokud uzná nárok na náhradu újmy, musí do 6 měsíců od uplatnění nároku nahradit škodu, tj. vyplatit peníze poškozenému. Pokud tak ministerstvo neučiní a plně tedy neuspokojí poškozeného, buď z důvodu zamítnutí nároku, nebo je-li ve věci nečinné, je žadatel (poškozený) oprávněn podat žalobu na náhradu škody k civilnímu soudu. Důkazní břemeno v tomto řízení však leží na žalobci (poškozeném), což se může v řadě případů jevit jako problematické (např. v případě tvrzeného policejního násilí s absencí videozáznamu, nebo v případě tvrzeného násilí na policejní stanici).

Dalším prostředkem ochrany může být i podnět k Veřejnému ochránci práv. Působnost Veřejného ochránce práv se dle § 1 odst. 2 zákona č. 349/1999 Sb, o Veřejném ochránci práv vztahuje na Policii ČR, pokud nevystupuje v postavení orgánu činného v trestním řízení. Skutečnost, že Veřejný ochránce práv, resp. Veřejná ochránkyně práv, prošetřuje případy nezákonného použití donucovacích prostředků policisty, potvrzuje i případ ze srpna roku 2016. Proti seniorce bylo použito hmatů a chvatů v domnění, že se snaží utéct, avšak tato paní takový záměr neměla a nepředstavovala pro policisty žádné nebezpečí. Ombudsmanka shledala tento zásah policistů jako zcela nepřiměřený.¹²³

Pokud ani jeden z výše uvedených prostředků obrany proti bezprostřednímu zásahu nepostačuje a byly-li vyčerpány všechny dostupné právní prostředky ochrany, může se poškozená osoba obrátit na Ústavní soud, a to podáním ústavní stížnosti. Podání ústavní stížnosti je však vázáno na skutečnost, že bylo policejním zásahem poškozené osobě zasaženo do jejích základních práv chráněných Listinou základních práv a svobod. Nejčastěji se jedná o porušení práva na osobní svobodu, práva nebýt podroben nelidskému a ponižujícímu

¹²³ Dostupné na oficiálních stránkách veřejného ochránce práv: <<https://www.ochrance.cz/aktualne/tiskove-zpravy-2017/ochrankyne-odsoudila-zakrok-policie-proti-seniorce/>>

zacházení, práva na soukromí atd.¹²⁴ Dále je v § 75 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu stanovena také povinnost vyčerpat všechny procesní prostředky ochrany, které jsou stanoveny zákonem. V případě nezákonného použití donucovacích prostředků se jedná o stížnost a zásahovou správní žalobu. Stěžovatel musí být v řízení před Ústavním soudem také obligatorně zastoupen advokátem.

V případě, že dojde k zamítnutí ústavní stížnosti, existuje ještě možnost podat stížnost k Evropskému soudu pro lidská práva. Stížnost k ESLP musí být podána do šesti měsíců od zamítnutí ústavní stížnosti.¹²⁵

Dalším možným prostředkem obrany, avšak ne právně vynutitelným, je určitá medializace daného nezákonného chování policisty. V dnešní době sociálních sítí má tato forma, tj. zveřejnění případu, široký dosah a může taktéž upozornit na nezákonné jednání policistů.

¹²⁴ CANDIGLIOTA, Zuzana, FOUKALOVÁ Kristýna, KOPAL Jiří. *Jak si počínat v kontaktu s policistou a strážníkem...*, s. 214.

¹²⁵ Tamtéž.

4 Vybraná judikatura týkající se bezprostředních zásahů, resp. použití donucovacích prostředků

Ve své diplomové práci se zabývám donucovacími prostředky používanými příslušníky Policie ČR, a proto bude v následující kapitole rozebrána judikatura týkající se výlučně bezprostředních zásahů policistů. Soudní judikatura týkající se Policie ČR jako takové je velmi široká a rozsah (ani téma) této diplomové práce nepostačuje na její pokrytí. Níže předkládám vybraná relevantní rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva a vnitrostátních soudů týkající se zásahů ze strany policie.

4.1 Judikatura Evropského soudu pro lidská práva

V této podkapitole zmiňuji vybraná rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva, která se týkala použití donucovacích prostředků ze strany policistů a byla vzorem i pro níže uvedená rozhodnutí Ústavního soudu. Pro české soudy bylo inspirací zejména tzv. obrácení důkazního břemene, které má svůj původ v judikatuře ESLP. Obecně leží důkazní břemeno na stěžovateli, který musí dokázat, že mu stát, resp. příslušníci policie, způsobili v důsledku špatného zacházení (nepřiměřeného použití donucovacích prostředků) újmu na zdraví. Princip obráceného důkazního břemene je postaven na tom, že pokud „*stát zadrží oběť v dobrém zdravotním stavu a při propuštění má zranění, pak je na státu, aby poskytl dostatečné a přesvědčivé vysvětlení, jak byla tato zranění způsobena*“.¹²⁶ Zde uvedené vyplývá z rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ze dne 4. 12. 1995, stížnost č. 18896/91 ve věci *Ribitsch proti Rakousku*.

Dalším z judikátů ESLP je rozhodnutí Velkého senátu ve věci *Bouyid proti Belgii* ze dne 28. 9. 2015, stížnost č. 23380/09. V této věci šlo o případ dvou bratrů (jeden z nich v době zákroku byl nezletilý) žijících společně v jedné z bruselských čtvrtí. Oba dva se nezávisle na sobě v různých okamžicích ocitli na místní policejní stanici, kde jim příslušníci belgické policie oběma dali facku za údajné provokativní, arogantní a pohrdavé chování vůči státnímu orgánu. ESLP shledal, že se v projednávaném případě policisté dopustili porušení čl. 3 Úmluvy, jelikož použití síly ze strany policistů nebylo považováno za absolutně nezbytné. ESLP uzavřel, že není možné použít donucovacího prostředku, pokud je osoba pouze arogantní, nezdvořilá a drzá, v opačném případě by se jednalo o demonstraci nadřazenosti a síly ze strany policie.

¹²⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 17. 10. 2017, sp. zn. II. ÚS 1398/17, bod 23

V jiném rozhodnutí, konkrétně ve věci *Tali proti Estonsku*, rozsudek ze dne 13. 2. 2014, stížnost č. 66393/10, se sice jednalo o zásah příslušníků vězeňské služby, avšak závěry tohoto judikátu jsou plně použitelné i pro účely posuzování zákroků policistů. Stěžovatel je estonský občan, který byl pro trestný čin vraždy odsouzen na doživotí. V průběhu výkonu trestu byl několikrát odsouzen za útoky směřující na příslušníky vězeňské služby a další odsouzené. Při přemístění stěžovatele do samovazby k výkonu kázeňského trestu použili příslušníci vězeňské služby proti stěžovateli donucovací prostředky (hmaty, chvaty, kopy), aby překonali jeho odpor. Dalšího dne mu měli příslušníci vězeňské služby bez předchozího varování nastříkat do obličeje pepřový sprej, poté měl být zbit a následně tři a půl hodiny připoután k lůžku. Evropský soud pro lidská práva shledal počínání příslušníků vězeňské služby jako nezákonné, zejména tvrdil, že použití slzotvorného (pepřového) spreje u osob zbavených osobní svobody je nepřijatelné. „Soud v této souvislosti odkázal na zprávu Evropského výboru pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT) z návštěvy Bosny a Hercegoviny. S ohledem na potenciální zdravotní rizika by podle názoru CPT neměl být pepřový sprej používán v uzavřených prostorách. Pokud je jeho použití nutné v otevřených prostorách, potom musí být jasně stanovená bezpečnostní opatření. Pepřový sprej by neměl být nikdy používán proti vězni, jehož odpor byl již překonán. Použití pepřového spreje může mít navíc za následek vážné zdravotní následky, jako jsou dýchací potíže, nevolnost, zvracení nebo podráždění dýchacího ústrojí. S ohledem na výše uvedená rizika použití pepřového spreje v uzavřených prostorách a dostupnost alternativních donucovacích prostředků Soud konstatoval, že okolnosti případu použití pepřového spreje proti stěžovateli neospravedlňovaly“.¹²⁷

4.2 Judikatura Ústavního soudu

V následující podkapitole bude zanalyzován „průřez“ judikatury Ústavního soudu z posledních let týkající se používání donucovacích prostředků ze strany Policie ČR. Vždy bude krátce shrnut skutkový stav a následně budou uvedeny právní názory Ústavního soudu.

Prvním z vybraných rozhodnutí je nález Ústavního soudu ze dne 28. 11. 2017, sp. zn. I. ÚS 839/17. V tomto rozhodnutí se stěžovatelka, advokátka Mgr. Zuzana Candigliota (mimořádně autorka jedné z mnou citovaných publikací), domáhala zrušení rozhodnutí Krajského soudu v Brně ze dne 7. 12. 2016, č. j. 30 A 17/2015-98 z důvodu porušení čl. 36 Listiny základních práv a svobod a dále se domáhala zrušení ustanovení

¹²⁷ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 13. 2. 2014, stížnost č. 66393/10 (*Tali proti Estonsku*), bod 78

§ 63 odst. 2 písm. b) ZPČR, dle něhož je policista oprávněn vyzvat k prokázání totožnosti osobu zdržující se v prostoru, o kterém lze důvodně předpokládat, že se v něm zdržují cizinci bez povolení opravňujícího k pobytu na území České republiky.

Stěžovatelka cestovala mezinárodním vlakem z Břeclavi do Brna, když ji příslušníci cizinecké policie vyzvali k prokázání totožnosti. Stěžovatelka odmítla vyhovět výzvě s odkazem na absenci zákonného důvodu ze strany policistů. Policisté ji informovali o probíhající bezpečnostní akci po hledaných a pohřešovaných osobách a poté jí sdělili, že nechce-li prokazovat svou totožnost identifikačním průkazem, bude postačovat, pokud uvede své jméno, příjmení a datum narození. Toto stěžovatelka také odmítla a poté byla poučena o tom, že bude předvedena na policejní služebnu za účelem zjištění totožnosti. Na policejní služebně poté byla zjištěna její totožnost a stěžovatelka byla dvakrát podrobena osobní prohlídce.

Stěžovatelka ve výše uvedeném postupu ze strany policistů spatřovala nezákonný postup, a proto se bránila zásahovou žalobou dle s.ř.s. Se svou žalobou u Krajského soudu v Brně uspěla, avšak ke kasační stížnosti žalovaného, Krajského ředitelství policie Jihomoravského kraje, NSS rozsudek zrušil a věc vrátil krajskému soudu k dalšímu řízení. Ten stěžovatelce vyhověl jen zčásti, a proto podala ústavní stížnost.

Ústavní soud stěžovatelčinu stížnost odmítl jako návrh zjevně neopodstatněný a ze stejného důvodu odmítl i akcesorický návrh na zrušení části ZPČR.

Přínos tohoto judikátu tkví ve vyjádření ÚS v závěru rozhodnutí, kdy ÚS uvedl následující: „(...) *policie své zásahy musí vždy vést s respektem k důstojnosti a právům osob, vůči nimž vystupuje (...) V demokratickém právním státě je zcela nezbytné, aby si policie zachovávala důvěru ze strany veřejnosti, jíž má sloužit; a naopak se vyvarovala jednání a praktik působících svévolně, diskriminačně či dokonce šikanózně vůči osobám nacházejícím se na území České republiky. Za tím účelem musí policisté mimo jiné při každém svém jednání – včetně fyzicky neinvazivního požadavku na prokázání totožnosti – dbát též zásad zákonnosti a přiměřenosti a nezneužívat svých oprávnění zakotvených v zákoně o Policii České republiky či dalších zákonných předpisech*“.¹²⁸ Ústavní soud v tomto svém rozhodnutí zdůraznil obecné zásady zákonnosti a přiměřenosti, které je zapotřebí dodržovat při výkonu veřejné moci.

Dalším z vybraných judikátů je náleží Ústavního soudu ze dne 24. 5. 2016, sp. zn. I. ÚS 1042/15. Jedná se o mediálně známý případ tzv. ekologického demonstranta Jana Skalíka (stěžovatel), který se dne 2. 8. 2011 ve snaze zabránit kácení stromů v Národním

¹²⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 28. 11. 2017, sp. zn. I. ÚS 839/17

parku Šumava připoutal ke stromu určenému k pokácení. Stěžovatel byl následně policisty z tohoto místa vykázán a dle jeho názoru s ním bylo zacházeno v rozporu s čl. 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (zákaz mučení, nelidského či ponižujícího zacházení). Stěžovatel byl nejprve policisty vyzván k opuštění prostoru, což odmítl a následovalo tak použití donucovacích prostředků ze strany policistů, konkrétně hmatů (stlačení tlakových bodů) a při odvádění z místa i chvatů sebeobrany. Nadto zásah policistů ani žádný z nich nezaznamenával na kameru. Další z mučících praktik bylo přivolání zaměstnance správy národního parku a nastartování motorové pily cca metr od hlavy povaleného stěžovatele. Následovalo nasazení pout, a to velmi těsným způsobem, v důsledku čehož byly stěžovateli způsobeny otlaky na levé ruce, přičemž tato skutečnost byla prokázána lékařskou zprávou.

Ze strany Inspekce policie (později GIBS) nebylo shledáno, že by při provádění zákroku vůči stěžovateli došlo ze strany policistů k nezákonnému postupu. Stěžovatelem následně podaná ústavní stížnost byla úspěšná, přičemž ÚS správně konstatoval, že: „(...) *úřední záznamy policie potvrzují použití donucovacího prostředku proti stěžovateli v době, kdy byl připoután ke stromu a odmítal odejít, konkrétně stlačení tlakových bodů v oblasti krku. Z těchto záznamů, které v tomto bodě zcela korespondují i s verzí událostí podanou stěžovatelem, je však zřejmé, že tento donucovací prostředek nebyl vůbec způsobilý bezprostředně zabránit stěžovateli v pokračování páchání činu, který policie považovala za protiprávní (setrvání v zakázaném prostoru). Cílem tohoto jednání mohlo být jen přinutit stěžovatele opustit místo těžby dobrovolně. Účelem užití tohoto donucovacího prostředku tak bylo působit na vědomí stěžovatele, aby pod tíhou fyzické bolesti změnil názor a rozhodl se sám odpoutat a místo opustit. Takové použití donucovacího prostředku je však nepřijatelné. (...) Donucovací prostředky nesmí v žádném případě sloužit jako odplata či trest za neuposlechnutí výzvy policisty“.¹²⁹*

Stejný názor již Ústavní soud vyjádřil i ve svém nálezu ze dne 27. 10. 2015, sp. zn. I. ÚS 860/15. V tomto případě se jednalo o případ správního vyhoštění cizince, občana Kamerunu, který se však z důvodu pozdního informování o svém nuceném odletu odmítl dobrovolně podvolit policejní eskortě. Z toho důvodu proti němu bylo použito donucovacích prostředků, konkrétně hmatů a chvatů, to však nevedlo k odvedení cizince z pokoje ubytovacího zařízení, policisté proto v uzavřené místnosti použili slzotvorný sprej. Poté

¹²⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 24. 5. 2016, sp. zn. I. ÚS 1042/15, bod 41 - 42

policejní eskorta odvezla cizince na letiště a na vozíku pro zavazadla jen dovezla až k letadlu. Kapitán letadla následně odmítl značně omráčeného cizince vpustit do letadla.

Ústavní soud konstatoval, že zásah ze strany policistů byl nepřiměřený. Podle soudu může policie vyhostit cizince proti jeho vůli, musí se tak ale stát bez jeho ponížení a nepřiměřeného násilí. Donucovací prostředky nesmí být trestem za to, že cizinec neuposlechl výzvu. Podle Ústavního soudu muselo být policistům navíc jasné, že člověka, který se brání, letecká společnost na palubu stejně nevezme. Násilí tak bylo podle soudu zbytečné. Soud judikoval že: *„jakékoli donucovací prostředky je nutno používat pouze v míře nezbytně nutné pro dosažení legitimního účelu sledovaného zákrokem. Donucovací prostředky nesmějí v žádném případě sloužit jako odplata či trest za neuposlechnutí výzvy policisty. Pokud nepředstavuje zajištěná osoba hrozbu pro druhé a pouze odmítá vykonat nějaký příkaz, je použití slzotvorného spreje nepřípustné pro rozpor s čl. 7 odst. 2 LZPS a s čl. 3 EÚLP a namísto něj by policisté měli použít jiné techniky ke zvládnutí zajištěné osoby.“*

4.3 Ostatní relevantní judikatura vnitrostátních soudů

Z hlediska hodnocení postupu policistů soudy bylo významné také rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 5. 10. 2016, sp. zn. 30 Cdo 5661/2015 týkající se mediálně známého a kontroverzního případu CzechTek 2005. V této věci se jednalo o nezákonného chování ze strany účastníků taneční akce CzechTek 2005. Tito účastníci se pohybovali mimo prostor pronajatý ke konání akce, tedy i na pozemcích vlastníků, kteří nedali k užívání jejich pozemků souhlas. Dotčení vlastníci přilehlých pozemků poté požádali Policii ČR o zásah. Dne 30. 7. 2005 v 16 hodin vozidlo Policie ČR reproduktorem vyzvalo účastníky akce k opuštění obsazeného prostoru. Účastníci reagovali hlasitou odezvou, někteří házeli na vozidlo lahve, kamení a klacky. Jakmile začalo docházet k agresivnímu napadání policistů, byl dán pokyn k použití donucovacích prostředků k vyklizení prostoru. První zásah v 19:30 byl neúspěšný. Policie opět vyzvala účastníky k vyklizení prostoru, což vyvolalo agresivní odezvu ze strany účastníků akce. Při následném pokusu policie vytlačit účastníky došlo k pádu a zranění jedné z účastnic.

Tato účastnice (v době zásahu 14-ti letá) podala žalobu na náhradu újmy na zdraví, avšak soud prvního stupně její žalobu zamítl, Městský soud v Praze poté potvrdil rozsudek soudu prvního stupně. Ani jeden ze soudů neshledal v postupu policistů nepřiměřené chování. Žalobkyně označila postup jako nezákonný zejména z toho důvodu, že jí v době zákroku bylo stále ještě 14 let a z toho důvodu proti ní nemělo být použito donucovacích prostředků. Soudy však zdůraznily, že z doložených fotografií vyplývá, že žalobkyně vzhledem odpovídala věku

dokonce vyššímu než 15 let. Navíc vzhledem k charakteru akce nebylo možné předpokládat, že se na akci nacházejí osoby mladší 15 let. Žalobkyně u odvolacího soudu dále argumentovala tím, že každý člověk má volný přístup do krajiny. Odvolací soud a poté i soud dovolací tuto námitku shledal jako nedůvodnou a účelovou, jelikož žalobkyně neutrpěla škodu při vycházce krajinou, nýbrž tím, že se účastnila technoparty v prostorech, které k tomuto účelu nebyly pronajaty.

Nejvyšší soud České republiky, jenž rozhodoval o dovolání, stanovil: „*Činnost policejního sboru při provádění služebních zákroků a služebních úkonů je obecně ovládána dvojicí zásad, jimiž jsou zásada přiměřenosti a zdrženlivosti a zásada iniciativy. Tyto dvě zásady typicky působí každá v opačném směru a regulují činnost policejního sboru tak, aby na jedné straně nedocházelo k nečinnosti, a tím absenci ochrany práv osob, ale aby současně také nedocházelo k takovému aktivnímu plnění úkolů policie, které by zasahovalo nad míru nezbytnou do práv či svobod osob. Obě zásady je nutné aplikovat vždy současně. (...) Zákon tedy obdobně jako u obecného institutu nutné obrany nenařizuje přísnou proporcionalitu. Umožňuje způsobit osobě donucovacím prostředkem újmu nepřiměřenou, hranici staví o něco výše až na úroveň zřejmé, tedy zjevné, očividné nepřiměřenosti. (...) Aby byl zákrok účinný, je z povahy věci nezbytné, aby byl o něco razantnější, než je útok či jiné nebezpečné jednání, proti němuž je zakročováno“.*¹³⁰

Posledním z vybraných rozhodnutí je rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 22. 2. 2017, č. j. 2 As 216/2016-92, týkající se použití donucovacích prostředků proti fotbalovým fanouškům. K události došlo dne 12. 4. 2014 v souvislosti s organizovaným pochodem fanoušků na zápas pražských fotbalových klubů Sparta – Slavia. Někteří z fanoušků začali v Praze na Čechově mostě odpalovat zakázanou pyrotechniku, čímž ohrožovali ostatní osoby, majetek a narušovali veřejný pořádek. Policisté proto přikročili k adekvátní výzvě a poté k použití donucovacích prostředků (hmaty, chvaty, obušek, pouta) proti osobám, které odpalovaly pyrotechniku. Osoby, kterým bylo v důsledku policejního zásahu dle jejich názoru zasaženo do jejich práv (nepřiměřeným použitím donucovacích prostředků, fyzickým násilím a omezením osobní svobody), podaly zásahovou žalobu k Městskému soudu v Praze, který rozsudkem ze dne 19. 5. 2016, č. j. 6 A 110/2014 – 160 žalobu zamítl. Po zamítnutí žaloby tyto osoby podaly kasační stížnost k Nejvyššímu správnímu soudu. NSS zhodnotil, že zákrok ze strany Policie ČR byl v tomto případě, s ohledem na hodnoty bezprostředně ohrožené odpalováním pyrotechniky, zákonný

¹³⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 10. 2016, sp. zn. 30 Cdo 5661/2015

a přiměřený. Z videozáznamů vyplývá, že policisté opakovaně fanoušky vyzývali k upuštění od protiprávního jednání a vyplývá z nich taktéž přiměřenost postupu ze strany policistů. Policisté použili hmatů, chvatů a pout pro eskortu, tedy donucovacích prostředků nejmírnější povahy, „což lze vzhledem k dané situaci hodnotit jako postup plně odpovídající požadavku přiměřenosti“.¹³¹

¹³¹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 22. 2. 2017, č. j. 2 As 216/2016-92, bod 37

Závěr

Problematika bezprostředních zásahů, resp. používání donucovacích prostředků ze strany policejních orgánů je tématem velmi specifickým, avšak striktní dodržování právní úpravy týkající se této problematiky je více než žádoucí. Orgán dohlížející na dodržování zákonů, kterým je v ČR mimo jiné i Policie České republiky, je povinen své pravomoci vykonávat v souladu se zákonem a nikoliv svévolně překračovat své pravomoci. V opačném případě by došlo k jednání *ultra vires*, což by vedlo k popření základů demokratického právního státu.

Ve své diplomové práci jsem nejprve vymezil pojem bezprostředního zásahu a následně definoval podmínky pro uplatnění bezprostředního zásahu včetně ostatních povinností souvisejících s prováděním bezprostředních zásahů. Důraz byl kladen zejména na zásadu přiměřenosti, která se jeví jako stěžejní při provádění bezprostředního zásahu. V této části jsem vycházel zejména z učebnic správního práva, které mi pomohly poskytnout dostatečný teoretický základ pro terminologické vymezení zkoumané problematiky.

V následující části jsem se zabýval již konkrétně používáním donucovacích prostředků ze strany Policie ČR, a to konkrétními podmínkami pro použití donucovacího prostředku včetně zvláštních omezení, přičemž jsem vycházel zejména ze samotného textu zákona o Policii ČR. Zde považuji za důležité zmínit např. konkrétní náplň výcviku policistů, která vyplývá z interních předpisů Policie ČR (závazné pokyny policejního prezidenta). Dále jsem vymezil jednotlivé donucovací prostředky, které mají příslušníci Policie ČR k dispozici a také způsob, jak jsou v praxi používány.

Ne všechny zákroky ze strany policejního orgánu jsou prováděny v souladu se zákonem, a proto musí existovat určité právní prostředky ochrany osob dotčených na svých právech. Tyto prostředky taktéž uvádím ve své práci. Na tomto místě bych si dovilil nesouhlasit s aktuální praxí Policie ČR ve věcech posuzování stížností na jejich činnost. Jak již je uvedeno v textu diplomové práce, Policie ČR by měla při vyřizování stížností v otázce lhůty aplikovat zákon o Policii ČR a nikoliv správní řád a lhůta pro vyřízení stížnosti by dle mého názoru měla činit 30 dnů, nikoliv dnů 60.

V otázce judikatury jsem se zaměřil na rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva, Ústavního soudu, Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu, která se zabývají přiměřeností zásahů (používání donucovacích prostředků) ze strany policejních orgánů. Nutno podotknout, že v této otázce judikatura českých vnitrostátních soudů zcela koresponduje s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva, což je velmi pozitivní zjištění. Judikatorní

závěry soudů, které jsou uvedeny v mé diplomové práci, považuji za zdařilé a prozatím nevidím důvod pro odchýlení se od stávající judikatury.

Dle mého názoru se mi podařilo naplnit cíle stanovené v úvodu své práce, tedy shrnout základní podmínky pro provedení bezprostředního zásahu s poukazem na zásadu přiměřenosti, která byla více rozvedena i uvedenou judikaturou. Vymezil jsem také možnosti právní ochrany poškozené osoby, která utrpěla újmu v důsledku zásahu policejního orgánu.

Na závěr je nutné zhodnotit, že každý policejní zákrok (tedy bezprostřední zásah) je potřeba posuzovat individuálně vzhledem ke skutkovým okolnostem případu a nelze tedy najít paušální řešení, podle kterého by se posuzovaly všechny případy. Je však důležité brát ohled na dosavadní relevantní judikaturu soudů, která nám v řešení jednotlivých situací může být významným vodítkem.

Seznam použitých zdrojů

Monografie:

- CANDIGLIOTA, Zuzana, FOUKALOVÁ Kristýna, KOPAL Jiří. *Jak si počínat v kontaktu s policistou a strážníkem: Policejní právo v otázkách a odpovědích*. Brno: Liga lidských práv, 2010. 247 s.
- HENDRYCH, Dušan a kol. *Správní právo. Obecná část*. 9. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016. 570 s.
- HOETZEL, Jiří. *Československé správní právo: část všeobecná*. Praha: Melantrich, 1934. 454 s.
- JEMELKA, Luboš a kol. *Soudní řád správní. Komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2013. 1142 s.
- JURNÍKOVÁ, Jana a kol. *Správní právo: Zvláštní část*. Brno: Masarykova univerzita, 2009. 399 s.
- LUKEŠ, Zdeněk a kol. *Československé správní právo: Obecná část*. Praha: Panorama, 1981. 301 s.
- MATES, Pavel a kol. *Nové policejní právo: Právní předpisy s komentářem*. Praha: Linde Praha, 2009. 338 s.
- MATES, Pavel, ŠKODA, Jindřich, VAVERA, František. *Veřejné sbory*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011. 363 s.
- POTĚŠIL, Lukáš a kol. *Soudní řád správní: Komentář*. Praha: Leges, 2014. 1151 s.
- PRŮCHA, Petr. *Správní právo: Obecná část*. 8. doplněné a aktualizované vydání. Brno: Doplněk. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. 427 s.
- SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*. 3. aktualizované a upravené vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. 497 s.
- SLÁDEČEK, Vladimír, MELOTÍKOVÁ, Petra. *Aktuální otázky správního soudnictví (zejména v souvislosti s novelou soudního řádu správního provedenou zákonem č. 303/2011 Sb.)*. Praha: Leges, 2012. 172 s.
- ŠKODA Jindřich, VAVERA, František, ŠMERDA, Radek. *Zákon o policii s komentářem*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 479 s.
- VANGELI, Benedikt. *Zákon o Policii České republiky. Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2014. 461 s.

Právní předpisy:

zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky

zákon č. 553/1991 Sb., o obecní policii

zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky

zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu

zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád)

zákon č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv

zákon č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů (zákon o silničním provozu)

zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní

zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů

Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád

zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky

zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

zákon č. 303/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

zákon č. 341/2011 Sb., o Generální inspekci bezpečnostních sborů

zákon č. 17/2012 Sb., o Celní správě České republiky

zákon č. 300/2013 Sb., o Vojenské policii

zákon č. 320/2015 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky

zákon č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích

Závazný pokyn policejního prezidenta č. 4/2009

Závazný pokyn policejního prezidenta č. 100/2012

Judikatura:

rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 4. 12. 1995, stížnost č. 18896/91 ve věci *Ribitsch proti Rakousku*

rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 13. 2. 2014, stížnost č. 66393/10 ve věci *Tali proti Estonsku*

rozhodnutí Velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ze dne 28. 9. 2015, stížnost č. 23380/09 ve věci *Bouyid proti Belgii*

nález Ústavního soudu ČR ze dne 6. 1. 1998, sp. zn. I. ÚS 263/97

nález Ústavního soudu ze dne 30. 7. 2008, sp. zn. III. ÚS 130/2006

nález Ústavního soudu ze dne 18. 2. 2010, sp. zn. I. ÚS 1849/08
nález Ústavního soudu ze dne 27. 10. 2015, sp. zn. I. ÚS 860/15
nález Ústavního soudu ze dne 24. 5. 2016, sp. zn. I. ÚS 1042/15
nález Ústavního soudu ze dne 17. 10. 2017, sp. zn. II. ÚS 1398/17
nález Ústavního soudu ze dne 28. 11. 2017, sp. zn. I. ÚS 839/17
rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 10. 2016, sp. zn. 30 Cdo 5661/2015
rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 18. 6. 2004, č. j. 2 Afs 17/2003
rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 5. 6. 2008, sp. zn. 5 As 34/2007
rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 22. 2. 2017, č. j. 2 As 216/2016-92
rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 12. 4. 2017, č. j. 3 As 205/2016 – 38

Odborné články a příspěvky ve sborníku:

FRUMAROVÁ, Kateřina. Žaloba na ochranu před nezákonným zásahem správního orgánu (vybrané aspekty). In SLÁDEČEK, Vladimír, MELOTÍKOVÁ, Petra. *Aktuální otázky správního soudnictví (zejména v souvislosti s novelou soudního řádu správního provedenou zákonem č. 303/2011 Sb.)*. Praha: Leges, 2012, s. 32 – 39.

FUCHS, Jiří. Přiměřenost při použití donucovacích prostředků a zbraně policisty a strážníky. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 9, s. 328 - 331.

SLÁDEČEK, Vladimír. Právní obrana proti zásahům Policie. *Správní právo*, 2000, roč. 33, č. 3, s. 155 - 157.

VETEŠNÍK, Pavel. Ochrana před nezákonným zásahem poskytovaná ve správním soudnictví. In SLÁDEČEK, Vladimír, MELOTÍKOVÁ, Petra. *Aktuální otázky správního soudnictví (zejména v souvislosti s novelou soudního řádu správního provedenou zákonem č. 303/2011 Sb.)*. Praha: Leges, 2012, s. 39 – 50.

VŠETIČKA, Pavel. Uplatnění nutné obrany v souvislosti s realizací bezprostředních zásahů. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2018, roč. 26, č. 1, s. 135 - 148.

Internetové zdroje:

KOŘÍNEK, Ondřej. *Vyjednavač se vyměnil za dívku drženou šílenou útočnicí, pak přišla rána taserem* [online]. www.novinky.cz, 14. října 2014 [cit. 31. ledna 2019]. Dostupné na: <https://www.novinky.cz/krimi/350535-vyjednavac-se-vymenil-za-divku-drzenou-silenou-utocnici-pak-prisla-rana-taserem.html>.

ŠABATOVÁ, Milena. *Policisté v Uherském Brodě použili proti ozbrojenému muži taser* [online]. tydenikpolicie.cz, 24. července 2017 [cit. 31. ledna 2019]. Dostupné na: <<http://tydenikpolicie.cz/policiste-v-uherskem-brode-pouzili-proti-ozbrojenemu-muzi-taser/>>.

ŠČUREK, Radomír. *Použití donucovacích prostředků Policie ČR*. Dostupné na: <https://www.fbi.vsb.cz/export/sites/fbi/060/.content/galerie-souboru/studijni-materialy/donucovaci_prostredky.pdf>

VOKUŠ, Jiří. *Zákroky příslušníků Policie České republiky* [online]. www.policie.cz, 28. dubna 2017 [cit. 31. ledna 2019]. Dostupné na: <<https://www.policie.cz/clanek/zakroky-prislusniku-policie-ceske-republiky.aspx>>.

<<https://www.theguardian.com/us-news/ng-interactive/2015/jun/01/the-counted-police-killings-us-database#>>.

<https://www.branse.cz/obranne_prostredky>

<<https://www.army-surplus.cz/obranne-slzotvorne-prostredky/>>

<<https://www.policie.cz/clanek/policie-ceske-republiky-stiznosti.aspx>>

<<https://www.gibs.cz/o-nas/zpravy-o-cinnosti-a-analyzy>>

<<https://www.ochrance.cz/aktualne/tiskove-zpravy-2017/ochrankyne-odsoudila-zakrok-policie-proti-seniorce/>>

Shrnutí

Tato diplomová práce pojednává o bezprostředním zásahu se zaměřením na donucovací prostředky používané Policií České republiky. V první kapitole je uvedena definice bezprostředního zásahu včetně podmínek jeho provedení. Dále jsou v diplomové práci rozebrány podmínky použití donucovacích prostředků Policie ČR a také jednotlivé donucovací prostředky, které jsou Policií ČR používány. V další kapitole jsou uvedeny právní prostředky ochrany proti nezákonným bezprostředním zásahům, resp. nezákonnému použití donucovacích prostředků. V poslední kapitole je poté rozebrána relevantní judikatura soudů, týkající se právě používání donucovacích prostředků.

Summary

This master thesis deals with intermediate intervention focusing on coercive means used by Police of the Czech Republic. In the first chapter is definition of intermediate intervention and conditions of its application. Application conditions of coercive means are analysed further in master thesis. Also there are mentioned separate coercive means according to Act on the Police of the Czech Republic. Means of legal protection are defined in the next chapter. The last chapter is about judicial decisions related to coercive means.

Seznam klíčových slov

Bezprostřední zásah

Donucovací prostředky

Přiměřenost

Zákon o policii

Policie ČR

Služební poměr

Vzdělávání policistů

Právní prostředky obrany

Judikatura

Ústavní soud

Key words

Intermediate intervention

Coercive means

Proportionality

Act on the Police of the Czech Republic

Police of the Czech Republic

Civil service

Police education and training

Means of legal protection

Judicial decisions

The Constitutional Court